

บทที่ 5

กิจกรรมการรับช่วงงานในจังหวัดอุดรธานี

ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอข้อมูลกิจกรรมการรับช่วงงานของผู้หญิงที่ค้นพบในจังหวัดอุดรธานี 4 ประเภท คือ 1) กิจกรรมรับช่วงงานเย็บเสื้อสำเร็จรูป ชุมชนบ้านเชียงแหว ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี 2) กิจกรรมการรับช่วงทำผลไม้ประดิษฐ์ ชุมชนหนองวัวชอกกลาง ตำบลหนองวัวชอก อำเภอหนองวัวชอก 3) กิจกรรมการรับช่วงดอกไม้ประดิษฐ์ ชุมชนดงสระพัง ตำบลกุดสระ อำเภอเมือง และ 4) กิจกรรมการรับช่วงทำชิ้นส่วนรองเท้า ชุมชนบ้านโพนยอ ตำบลหนองหาน อำเภอหนองหาน

กิจกรรมการรับช่วงงานเย็บเสื้อสำเร็จรูป

บ้านเชียงแหว ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี

1. ที่ตั้งของกิจกรรมการรับช่วงงานเย็บเสื้อสำเร็จรูป

ชุมชนบ้านเชียงแหว ตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี อยู่ห่างจากอำเภอ 17 กิโลเมตร เป็นที่ตั้งของชุมชนที่มีกิจกรรมการรับช่วงเย็บเสื้อสำเร็จรูป ซึ่งมีทั้งกระโปรง กางเกง ชุดนักเรียน และเสื้อผ้าชุดของสตรี จำนวนผู้เข้าร่วมในกิจกรรม มีทั้งรับงานไปทำที่บ้าน และบางส่วนทำงานในบริเวณบ้านของหัวหน้าสาย กระจายอยู่ทั่วไปของตำบลเชียงแหว ซึ่งแบ่งออกเป็น 9 หมู่ด้วยกัน

ชุมชนบ้านเชียงแหว มีพื้นที่ประมาณ 27,586 ไร่ มีประชากรทั้งสิ้น 9,058 คน ชาย 4,285 คน และหญิง 4,773 คน โดยที่คนรุ่นใหม่จะมีการศึกษาสูงกว่าคนรุ่นเก่า คนรุ่นเก่าจะจบการศึกษาในระดับประถม (ป.4) ขณะที่คนรุ่นใหม่จบสูงกว่า ม.6 และกำลังเรียนในระดับปริญญาตรีอยู่หลายคน

อาชีพหลักของชาวชุมชน คือ การทำนา ควบคู่กับการรับจ้างขายแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการเก็บเกี่ยว โดยจะไปทำงานในโรงงานต่างๆ และตามแหล่งก่อสร้าง แต่มีประมาณร้อยละ 30 ของแรงงานที่ไปขายแรงงานยังต่างประเทศ อาทิ ไปซาอุดีอาระเบีย อิสิราเอล ฮองกง บรูไน ไปกันมาตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา โดยเข้าไปทำงานเป็นคนงานก่อสร้าง ขับรถ ปลูกผักผลไม้ แรงงานส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย สามารถทำรายได้ดีมาก จึงมีการนำมาสมทบทุนสร้างศาลาการเปรียญอย่างใหญ่โต มีเงินมาพัฒนาชุมชนมากจะเห็นได้จากถนนทุกสายของชุมชนเป็นถนน

คอนกรีต มีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน มีประปาหมู่บ้านใช้แม้ขณะนี้ยังมีไม่ครบทุกหมู่ แต่ก็มีแผนพัฒนา และการร่วมมือสละเงินของชาวชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองบางส่วน

การตั้งบ้านเรือนของชาวชุมชน ส่วนใหญ่จะสร้างบ้าน 2 ชั้น ทรงสมัยใหม่มีรั้วลวดหนาม หรือก่ออิฐอย่างชัดเจน แสดงอาณาเขตของบ้านต่อบ้าน แต่บ้านชั้นเดียวได้ถูกสูงก็ยังพอมีอยู่บ้าง มีร้านค้าใหญ่ๆ หลายร้าน และมีร้านขายอาหารสำเร็จรูปหลายร้าน มีวัดถึง 11 วัด และมีโรงเรียนประถม 6 แห่ง และมีสถานีนอนมาฆะประจำตำบล 1 แห่ง อยู่ในชุมชน เป็นแหล่งรักษาพยาบาลของคนในชุมชนในยามเจ็บป่วย

2. ลักษณะของผู้หญิงที่รับช่วงงาน

คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์ผู้หญิงที่ร่วมในกิจกรรมรับช่วงงานเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด มีผู้ให้ข้อมูล 30 คน พบว่า แบ่งการเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป 2 ประเภท คือ เย็บชุดนักเรียน และเสื้อผ้าบุติกสตรี ข้อมูลที่ประมวลจากแบบสอบถาม พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของผู้หญิงที่ร่วมในงานรับช่วงนี้มี 4.43 คน อายุของผู้ให้สัมภาษณ์โดยเฉลี่ย 34.4 ปี อายุต่ำสุด 16 ปี และสูงสุด 57 ปี การศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์ค่อนข้างต่ำ ส่วนใหญ่ (63.33%) จบการศึกษาระดับชั้นประถม 4 รายได้โดยเฉลี่ยของครัวเรือน คือ 3,230 บาทต่อเดือน ซึ่งรายได้ส่วนหนึ่งได้จากการเย็บผ้าของผู้หญิงแม่บ้าน และไม่น้อยที่รายได้จากกิจกรรมนี้เป็นรายได้หลักของครัวเรือน รายได้ที่ได้จากการทำงานรับช่วงเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปอยู่ระหว่าง 600-6,000 บาทต่อเดือน โดยเฉลี่ยจะได้ค่าจ้างคนละ 2,396.67 บาทต่อเดือน แม้จะทำนาควบคู่กับการเย็บผ้า แต่การทำนานั้นก็ได้ผลิตผลเพียงพอต่อการบริโภคภายในครัวเรือนเท่านั้น โดยเฉลี่ยจะมีที่ดินทำกินเป็นพื้นที่นาประมาณ 16.3 ไร่ต่อครัวเรือน และมีที่ดินปลูกบ้านโดยเฉลี่ย 202.53 ตารางวาต่อครัวเรือน ซึ่งร้อยละ 70 ของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเจ้าของที่ดินดังกล่าวเอง (ตารางที่ 7)

การปลูกสร้างบ้านเรือนของผู้ให้สัมภาษณ์เกือบครึ่งใช้วัสดุผสมระหว่างปูนและไม้ ส่วนใหญ่เป็นบ้าน 2 ชั้น ข้างล่างสร้างด้วยปูน และข้างบนสร้างด้วยไม้ ทุกหลังคาเรือนมุงหลังคาด้วยสังกะสี บ้านทุกหลังปลูกสร้างอย่างถาวร ยกเว้น 1 รายที่กำลังปลูกบ้านใหม่อยู่ เนื่องจากเป็นครอบครัวชาวนา จึงมียุ้งข้าว 1 หลัง มีคอกสัตว์ คือ คอกวัว-ควาย คอกไก่ หรือคอกเป็ด อยู่ด้วยในบางบ้าน (ตารางที่ 8)

ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีฐานะปานกลาง ทุกครัวเรือนมีเครื่องรับโทรทัศน์ มีพาหนะประจำบ้าน คือ จักรยาน และจักรยานยนต์ มีตู้เย็นประจำบ้านถึงร้อยละ 86.67 มีวิทยุเทปสเตอริโอ มีเครื่องปั้มน้ำ และบางบ้านใช้เตาแก๊สหุงต้มอาหาร (ตารางที่ 9)

3. สภาพการทำงานรับช่วงเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป

3.1 ประวัติความเป็นมาในการรับช่วงงาน

ประวัติความเป็นมาของการรับงานเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปมาทำในบ้านเชียงแหว แบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ กรณีที่เย็บชุดนักเรียน และกรณีที่เย็บชุดบุติกสตรี

ในกรณีเย็บชุดนักเรียนนั้น เริ่มต้นขึ้นประมาณ ปี พ.ศ.2536 นางสาว บาพชาลี วัย 40 ปี เป็นชาวบ้านเชียงแหวโดยกำเนิด เป็นหัวหน้าสายเล่าให้ฟังว่า นางและพี่สาวเคยทำงานที่บริษัทที่มีในตัวจังหวัดอุดรธานี ทำหน้าที่เย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปโดยใช้จักรเย็บธรรมดาในบริษัท เมื่อพี่สาวเลิกทำงานนางก็กลับมาอยู่บ้าน แต่ก็ของานจากบริษัทมาทำที่บ้านด้วย ช่วงแรกบริษัทให้จักรอุตสาหกรรมทั้งหมด 10 หลัง เก็บไว้ที่บ้านของนางเอง 5 หลัง และกระจายตามบ้านสมาชิกอีก 5 หลัง นอกจากจักรของบริษัทแล้ว ยังมีจักรธรรมดาเป็นของตนเอง 2 หลัง จักรแฮกิมอีก 1 หลัง สมาชิกที่ทำงานร่วมกับนางมีจำนวนประมาณ 30 คนในปัจจุบัน ซึ่งสมาชิกบางคนก็จะมีจักรเป็นของตนเองด้วย

กรณีเย็บชุดบุติกสตรี จากคำบอกเล่าของนางเพียงใจ ชัยทักษิณ วัย 31 ปี หัวหน้าสาย พบว่า นางเริ่มต้นมีอาชีพเย็บเสื้อผ้าเมื่อ 10 ปีที่แล้ว โดยรับเสื้อผ้าโหลจากร้านในจังหวัดอุดรธานี ต่อมาในปี พ.ศ.2534 ไปติดต่อร้านอาภรณ์ในจังหวัดอุดรธานี พบว่า มีข้อตกลงที่น่าสนใจ จึงรับผ้าจากร้านดังกล่าวมาเย็บเป็นเสื้อผ้าบุติกของผู้หญิง ซึ่งรูปแบบต่างๆ จะเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ตามความนิยมของยุคสมัยนั้นๆ

ในช่วงแรกมีสมาชิกร่วมเย็บชุดบุติกประมาณ 6-7 คน ซึ่งจะเป็นญาติและเพื่อนบ้านที่สนิทชิดเชื้อกัน คนที่มีจักรจะนำไปเย็บที่บ้านของตนเอง ส่วนคนที่ไม่ม่จักรจะรวมกันเย็บที่บ้านนางเพียงใจ สมาชิกใหม่ๆ ที่เข้ามา นางเพียงใจจะหัดเย็บให้โดยเริ่มต้นจากรูปแบบที่ง่ายๆ ก่อน

ปัจจุบันนางเพียงใจแต่งงานมีครอบครัวแล้ว มีลูก 2 คนสามีไปทำงานที่ประเทศไต้หวัน ในอดีตเคยทำไร่ ทำนา ปัจจุบันไม่ได้ทำแล้วแต่ที่นาที่ไร่นั้นให้คนอื่นเช่าเพื่อทำกิน

3.2 รูปแบบและกฎเกณฑ์ในการรับช่วงงาน

จากการสัมภาษณ์เจ้าของกิจการรับงานเย็บผ้า และจากการสัมภาษณ์ผู้รับงานไปทำโดยใช้แบบสอบถาม พบว่า ลักษณะการที่จะทำงานนั้นเป็นการชักชวนกันทำงานจากหัวหน้าสาย ในกรณีของเย็บชุดนักเรียนไม่มีการทำสัญญาใดๆ หัวหน้าสายจะทำบัญชีรับ-ส่งงาน ถ้าเย็บผิดหรือไม่ได้มาตรฐานต้องแก้ไขให้เรียบร้อยโดยไม่มีการหักเงิน ส่วนในกรณีเย็บชุดบุติกสตรีนั้นก็เป็นการชักชวนกันให้มาทำงานไม่มีการทำสัญญาใดๆ แต่มีการบอกกันด้วยวาจาว่าถ้าเย็บผิดหรือเย็บเสียเจ้าของโรงงานจะหักตัวละ 120 บาท ซึ่งเท่ากับต้นทุนที่เจ้าของโรงงานกำหนด (โรงงานจะส่งจำหน่ายในอัตราตัวละ 150 บาท)

ลักษณะงานที่ทำจะแตกต่างกันออกไป สำหรับคนที่ทำชุดเสื้อผ้าบุติก ต้องเย็บประกอบเป็นตัวเสื้อ ติดกระดุม รวมทั้งรีดให้เรียบร้อยก่อนนำไปส่งนายจ้าง ส่วนเย็บประกอบเป็นกระโปรงนักเรียน ซึ่งแต่ละคนจะทำหน้าที่ต่างๆ กัน เช่น เย็บประกอบเป็นตัวกระโปรง ตีเกล็ดกระโปรง ใส่ซิป เย็บหัวกระโปรง ส่วนบางคนทำหน้าที่รีดอัดกลีบกระโปรงและเย็บตะขอ เป็นต้น

การรับงานมาทำนั้นค่อนข้างสม่ำเสมอตลอดทั้งปี จะหยุดบ้างในช่วงฤดูทำนา แต่เมื่อทำงานเสร็จก็จะไปรับงานมาทำทันที การไปรับงานโดยเฉลี่ย 3 ครั้งต่อเดือน เมื่อเสร็จงานก็จะนำงานไปส่งและรับงานใหม่มาด้วยเลย ในแต่ละเดือนจะต้องส่งเสื้อผ้าสำเร็จรูปให้นายจ้างประมาณ 3,000 - 4,000 ตัว ในกรณีของกลุ่มเย็บชุดนักเรียน ส่วนชุดบุติกของสตรีจะประมาณ 200 - 300 ตัว ต่อเดือน ค่าจ้างเย็บชุดบุติกจะประมาณ 15 - 20 บาท ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของแบบ ส่วนชุดนักเรียนนั้นจะได้ค่าจ้างเย็บชุดละ 2 บาท

ลักษณะการจ้างงานที่ทำกันอยู่นั้น จะเป็นการตกลงด้วยวาจา ไม่มีสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร ในกรณีของกลุ่มเย็บผ้าของบ้านเชียงแหว ซึ่งรับเย็บชุดนักเรียนนั้นจะมีหัวหน้ากลุ่มไปติดต่อนายจ้าง แต่ในกรณีของผู้เย็บผ้าชุดบุติก แต่ละคนจะรับผิดชอบไปติดต่อกับนายจ้างด้วยตนเอง เมื่อตกลงว่าจะทำงานร่วมกัน นายจ้างซึ่งเป็นเจ้าของร้านบุติกในเมืองอุดรธานี ก็จะให้ผ้าซึ่งตัดเป็นชิ้นส่วนต่างๆ มาให้

ในกรณีที่ทำงานกับกลุ่มเย็บผ้าคนส่วนหนึ่งจะมาทำงานที่บ้านหัวหน้ากลุ่มซึ่งได้จัดไถ่ถุนบ้านเป็นสถานที่เย็บ มีจักรเย็บ จักรโพง จักรอุตสาหกรรม จักรแฮกกริม เตารีดรีดผ้า วัสดุอื่นๆ ในการผลิต เช่น ด้าย กระดุม ผ้าขาว ตะขอ และอื่นๆ หัวหน้าสายจะจัดหาให้ แต่สมาชิกของกลุ่มต้องยอมให้กลุ่มหักรายได้บางส่วนเข้ากลุ่ม ร้อยละ 2 ส่วนผ้านั้นนายจ้างจะนำมาให้เพื่อกลุ่มจะได้นำเงินไปซื้อวัสดุเครื่องเย็บ และใช้เป็นเงินค่าไฟฟ้า และบางส่วนของที่มีจักรเป็นของตนเองนั้นก็ทำงานที่บ้านของตน เมื่อทำงานเสร็จก็จะนำงานไปส่งบ้านหัวหน้าสายทำการตรวจอีกครั้ง ส่วนคนที่รับเย็บผ้าให้กับร้านบุติกนั้น จะทำงานที่บ้านของแต่ละคน และจำเป็นที่จะต้องมีการอุตสาหกรรม จักรเย็บ และวัสดุอื่นๆ นายจ้างจะนำเฉพาะผ้าซึ่งตัดเป็นชิ้นส่วนต่างๆ เพื่อนำมาเย็บเป็นส่วนประกอบอื่นๆ ให้เท่านั้น วัสดุต่างๆ รวมกระดุมหรือด้ายเย็บ ผู้รับงานจะต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเอง

3.3 เครื่องมือที่จำเป็นในการผลิต และการลงทุน

จากข้อมูลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้รับงานจะต้องมีเงินลงทุนส่วนหนึ่งเพื่อซื้อจักรอุตสาหกรรม หรือจักรโพง หรือจักรเย็บซิงเกอร์ธรรมดา หรือวัสดุอื่นๆ จักรเย็บซิงเกอร์ราคาประมาณ 4,500 - 5,000 บาท จักรอุตสาหกรรม ราคาประมาณ 10,000 - 15,000 บาท การลงทุนหลักในระยะแรกจึงเป็นการลงทุนเพื่อซื้อจักรนั่นเอง ส่วนกลุ่มเย็บผ้านั้นจะมีหน่วยงานเข้ามาสนับสนุนการซื้อจักรอุตสาหกรรมและจักรธรรมดาให้ในช่วงแรก ต่อจากนั้นจะมีงบลงทุนต่อเดือน

ค่าไฟฟ้า ประมาณเดือนละ 50 - 100 บาท ค่าค่ายี็บโหลละ 60 บาท และค่าวัสดุอื่นๆ ส่วนใหญ่แล้วผู้รับงานจะลงทุนเอง และมี 3 รายที่ต้องกู้ยืมเงินจากญาติพี่น้อง ส่วนผู้เข้าร่วมรับงานเย็บผ้ากับกลุ่มนั้นแม้ในตอนแรกไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ในการลงทุน แต่หัวหน้าสายจะหักรายได้ที่แต่ละคนทำงานได้ ในอัตราร้อยละ 2 เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ

ในกรณีของหัวหน้าสายนั้นจะมีค่าใช้จ่ายในส่วนอื่น เช่น ในกรณีของกลุ่มเย็บชุดนักเรียนต้องเสียค่าจ้างรีดในอัตรา 100 ตัวต่อ 35 บาท ค่าจ้างเย็บตะขอในอัตรา 100 ตัวต่อ 18 บาท ค่าไฟฟ้า ค่าค่ายี็บและตะขอ นอกจากนี้ยังต้องเสียค่าขนส่งสินค้าไปให้บริษัททุกเดือนๆ ละ 3 ครั้งๆ ละ 300 บาท ส่วนในกรณีของกลุ่มชุดบูติกสตรี ค่าใช้จ่ายในการขนส่งครั้งละประมาณ 62 บาท โดยจะเดินทางไปโดยรถประจำทาง มีรถสามล้อเครื่องจากหมู่บ้านไปส่งที่สถานีขนส่งในตัวอำเภอ ราคาค่าจ้าง 15 บาท และเดินทางจากอำเภอไปยังตัวจังหวัดค่าโดยสาร 16 บาท

3.4 เวลา สถานที่ ขั้นตอนในการทำงาน และแรงงานสมทบ

ส่วนใหญ่ผู้หญิงเย็บผ้าจะทำงานคนเดียว คนในครัวเรือนจะช่วยบ้างก็มีไม่มาก เช่นสามีอาจจะช่วยเย็บ หรือแม่อาจจะช่วยสอย เวลาทำงานโดยเฉลี่ยประมาณ 11.6 ชั่วโมง โดยจะมีเวลาพักไม่แน่นอนแล้วแต่ว่าช่วงใดเร่ง ถ้างานเร่งมากๆ จะทำงานถึงประมาณวันละ 15 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยใน 1 เดือน จะทำงานประมาณ 25-28 วัน วันที่หยุดนั้นส่วนใหญ่จะเป็นวันที่ต้องเอางานไปส่งสำหรับคนที่ทำงานให้กับร้านบูติก ส่วนคนที่ทำงานให้กลุ่มนั้นที่หยุดก็เพราะเจ็บป่วยหรือเหนื่อย แต่มีจำนวนไม่น้อยที่บอกว่าทำงานทุกวันไม่มีวันหยุด (13 คน) แต่ในช่วงทำนาก็จะหยุดไปหลายวันจะเริ่มอีกก็ต่อเมื่อทำนสำเร็จ สถานที่ทำงานของผู้หญิงเย็บผ้านั้น สามารถแบ่งออกเป็น 2 แห่ง คือ บ้านหัวหน้ากลุ่มเย็บผ้า ซึ่งเย็บผ้าชุดนักเรียน ถ้ามีงานเร่งมากๆ บางวันก็ค้างคืนที่บ้าน หัวหน้ากลุ่มเลย ส่วนคนที่เย็บผ้าให้ร้านบูติกสถานที่ทำงานก็คือบ้านของแต่ละคนนั่นเอง รายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 600-6,000 บาท โดยเฉลี่ยจะได้ค่าจ้างคนละ 2,396.67 บาทต่อเดือน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความขยันและความจริงจังกับงาน ใครทำมากได้มากและในทำนองเดียวกันทำน้อยก็ได้รับผลตอบแทนน้อย

เมื่อพิจารณาถึงรายได้เจาะลึกเฉพาะกลุ่มแล้วจะพบว่า สมาชิกของกลุ่มเย็บชุดบูติกสตรีจะได้มากกว่าสมาชิกกลุ่มเย็บชุดนักเรียน กล่าวคือ ในแต่ละเดือนจะมีรายได้ประมาณ 2,000-3,000 บาท คนใดที่มีความชำนาญในการเย็บมากก็จะรับผ้าไปในปริมาณที่มากกว่าคนที่มีความชำนาญน้อย โดยเฉลี่ยจะเย็บได้ 10 ตัวต่อวัน ส่วนหัวหน้าสายจะมีรายได้ประมาณ 5,000-6,000 บาทต่อเดือน

3.5 การฝึกทักษะเพื่อการรับช่วงงานเย็บเสื้อผ้า

ผู้หญิงที่รับงานเย็บผ้าไปทำนั้น ส่วนใหญ่เย็บจักรธรรมดาได้ หรือเคยมีประสบการณ์การเย็บผ้ามาก่อนบ้าง ส่วนคนที่ยังไม่เป็นมาเลยนั้น หัวหน้าสายจะฝึกเย็บผ้าให้โดยเริ่มจากแบบที่ง่าย ๆ ก่อน แล้วค่อย ๆ เย็บแบบที่ยากขึ้น โดยทั่วไปผู้เข้าร่วมรับงานเย็บผ้าจากกลุ่มเย็บผ้าบ้านเชียงแหวนจะได้รับการฝึกเย็บจักรอุตสาหกรรมจากหัวหน้ากลุ่ม และสมาชิกของกลุ่มที่เย็บเป็นแล้วประมาณ 7-10 วัน ต่อจากนั้นก็หัดเย็บจนชำนาญ ในขั้นต้นจะเย็บร่วมกับกลุ่มที่บ้านหัวหน้ากลุ่มก่อน ต่อจากนั้น 2-3 เดือนจึงเอางานไปทำที่บ้านของตน ส่วนผู้รับงานเย็บผ้าอื่นๆ นั้น ส่วนใหญ่จะเรียนรู้การเย็บเสื้อผ้าจากญาติพี่น้องหรือคนที่เย็บผ้าเป็นในหมู่บ้าน แต่ก็ยังมีบางคนที่ไปเรียนกับร้านตัดเย็บเสื้อผ้าในเมือง สามารถตัดเย็บเสื้อผ้าหน้าร้านได้ บางคนมีประสบการณ์ในการทำงานเย็บเสื้อผ้าที่กรุงเทพฯ มาก่อน เมื่อกลับมาอยู่ในชุมชนจึงทำงานเย็บเสื้อผ้าต่อไป

นอกจากนี้กลุ่มเย็บชุดนักเรียนนั้นเป็นกลุ่มอาชีพของหมู่บ้านภายใต้กลุ่มสตรี โดยจะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น กรมพัฒนาชุมชน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เข้ามาฝึกอบรมการเย็บผ้า สมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มจะผ่านการอบรมจากหน่วยงานเหล่านี้มาแล้ว

4. สภาพการจ้างงาน

4.1 อัตราค่าจ้างและการส่งมอบงาน

ในกรณีของกลุ่มเย็บชุดนักเรียน หัวหน้าสายต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกันกับบริษัทที่ส่งผ้ามาให้เย็บ คือ ที่นาซึ่งเป็น นส.3 จำนวน 7 ไร่ แต่ก็ไม่ได้มีการเซ็นสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ประการใด เพียงแต่แสดงทรัพย์สินประกันกับทางบริษัทเท่านั้น จะเอาคืนเวลาใดก็ได้ เนื่องจากทำงานด้วยกันมานานจนเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน บริษัทสามารถให้หัวหน้าสายเบิกเงินล่วงหน้าให้สมาชิกในกลุ่มกู้ไปซื้อจักร หรือกู้ไปซื้อเครื่องไฟฟ้าอื่นๆ ได้

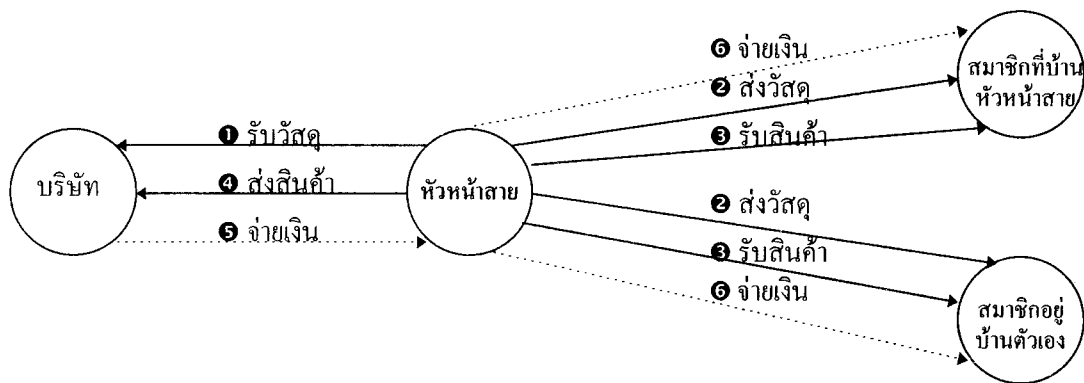
บริษัทจะเป็นผู้ตัดผ้าเป็นชิ้นส่วนส่งมาให้ เช่น ผ้าเย็บตัวเสื้อ กระโปรง ผ้ารองขอบ ปก กระเป๋า หัวหน้าสายและสมาชิกต้องมาเย็บประกอบชิ้นส่วนต่างๆ เหล่านี้เป็นตัวกระโปรง เสื้อ กางเกง พร้อมกับติดตะขอ และรีดให้เรียบร้อย อัตราค่าจ้างที่หัวหน้าสายจ่ายให้สมาชิก คือ ค่าเย็บกระโปรงเบอร์ 4 ตัวละ 4 บาท (และขึ้นราคาตามเบอร์ขึ้นไปเรื่อยๆ เช่น เบอร์ 5 ได้ค่าจ้าง 5 บาท เป็นต้น) เสื้อยูกาซาด มีขนาดเดียว ค่าจ้างเย็บ 8 บาท กระโปรงเนตรนารีค่าจ้างเย็บตัวละ 6 บาท

ในประเด็นเกี่ยวกับการตรวจคุณภาพงานนั้น หากการเย็บไม่ได้มาตรฐานตามที่บริษัทกำหนด บริษัทจะส่งมาแก้ไข ซึ่งหัวหน้าสายก็จะส่งไปให้คนที่เย็บแก้ไข เนื่องจากมีการเขียนชื่อคนเย็บไว้ที่กระเป๋ หากแก้ไขไม่ได้จะถูกหักตัวละ 30-100 บาท ซึ่งค่าปรับจะขึ้นกับสินค้าแต่ละประเภท บริษัทจะตีราคาเท่าราคาขายส่งแล้วมอบให้กับสมาชิกที่เย็บเลย นอกจากนี้หัวหน้าสาย

จะหักรายได้ร้อยละ 2 จากสมาชิกเป็นรายเดือนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของกลุ่ม ในแต่ละเดือนจะรับงานมาทำประมาณ 5,000 ตัว ในช่วงเวลาปกติ แต่จะเพิ่มปริมาณในช่วงเปิดเทอม แต่จะลดในช่วงดำนานและเกี่ยวข้าว จะลดปริมาณงานลงเหลือประมาณ 2,000 ตัว

ขั้นตอนในการส่งมอบงานจากบริษัทมายังหัวหน้าสาย และจากหัวหน้าสายไปสมาชิกกลุ่มเป็นดังรูปข้างล่างนี้

ขั้นตอนรับมอบงาน

ส่วนในกรณีของกลุ่มเย็บชุดบุดิกสตรีนั้น พบว่า หัวหน้าสายได้รับค่าจ้างจากบริษัทในอัตราตัวละ 17-18 บาท และหัวหน้าสายจะส่งต่องานให้ผู้รับช่วงในกลุ่มในอัตราค่าจ้างเย็บตัวละ 12 บาท ทั้งนี้อัตราค่าจ้างจะเพิ่มขึ้นจากปีแรก 11-12 บาท และต่อมาเพิ่มเป็น 14-15 บาท จนกระทั่งอยู่ในอัตราปัจจุบันดังที่กล่าวมาแล้ว จะมีการทำสัญญาระหว่างหัวหน้าสายและร้าน โดยที่ร้านจะเก็บสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้านของหัวหน้าสายไว้แต่ไม่ต้องมีหลักทรัพย์หรือบุคคลค้ำประกัน

ในช่วงแรกหัวหน้าสายต้องตรวจคุณภาพของงานจากคนที่รับงานมาทำตามบ้านทุกๆ บ้าน เพราะตั้งบ้านเรือนอยู่ไม่ไกลกันนัก เนื่องจากไม่ยากให้เกิดความผิดพลาด หากเย็บไม่ได้มาตรฐานทางร้านจะปรับหักเงินตัวละ 120 บาท แต่ในปัจจุบันไม่ต้องทำเช่นนั้นอีกแล้วเพราะสมาชิกในกลุ่มมีความชำนาญในการเย็บมากแล้ว ข้อผิดพลาดดังกล่าวจึงไม่เกิดขึ้น ในแต่ละเดือนหัวหน้าสายจะไปรับผ้าจากร้านประมาณ 2-3 ครั้ง ร้านจะให้วัตถุดิบ คือ ผ้าที่ตัดเป็นชิ้นส่วนต่างๆ กระดุม และซิป เท่านั้น ส่วนอุปกรณ์ในการเย็บอื่นๆ เช่น เข็ม กรรไกร ปากกาเคมี ผู้รับงานจะต้องจัดหาเอง โดยหัวหน้าสายจะซื้อวัสดุเหล่านี้ไว้ขายให้กับสมาชิกเพื่อความสะดวกและรวดเร็ว

ส่วนการจ่ายเงินให้กับสมาชิกในกลุ่มนั้นจะจ่ายเมื่อเอาผ้าไปส่งให้ร้านแล้ว และเมื่อตรวจเช็คคุณภาพเรียบร้อยแล้วก็จะจ่ายเงินให้วันนั้น พร้อมทั้งรับผ้าชุดใหม่ไปทำ รายได้ที่ทุกคนได้รับจะไม่มีการหักเข้ากลุ่มและไม่มีสวัสดิการใดๆ

การรับงานในแต่ละครั้ง เมื่อมีการเปลี่ยนแบบเสื้อใหม่ สมาชิกในกลุ่มจะช่วยกันดูแบบ และทดลองเย็บเพื่อเป็นตัวอย่างที่บ้านหัวหน้าสาย เมื่อทำเป็นแล้วก็จะรับผ้าและแยกย้ายไปทำที่บ้านของตัวเอง ซึ่งในขั้นตอนนี้จะใช้เวลา 1 วัน

4.2 คุณสมบัติของผู้รับงานเย็บเสื้อสำเร็จรูป

ทั้ง 2 กลุ่มเย็บผ้าไม่มีข้อกำหนดใดๆ เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้รับงาน แม้ว่าจะเย็บจักรไม่เป็น หัวหน้าสายของทั้งสองกลุ่มก็จะช่วยฝึกหัดให้จนเย็บเป็น ในกรณีของกลุ่มเย็บชุดนักเรียนพบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงที่มีครอบครัวแล้ว และมีบางส่วนเป็นสาวโสด ส่วนกลุ่มเย็บชุดบุดีกสตรีพบว่า สมาชิกส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 20-35 ปี

5. สถิติการทำงาน

จากผู้ให้สัมภาษณ์ 30 คน เมื่อถามถึงความพอใจหรือไม่พอใจในการทำงาน จะได้รับคำตอบที่มีจำนวนผู้พอใจและไม่พอใจก้ำกึ่งกัน กล่าวคือคนที่พอใจมีจำนวน 14 คน และไม่พอใจมีจำนวน 16 คน คนที่พอใจนั้นก็ให้คำตอบว่าเป็นการทำงานอิสระได้ทำงานอยู่กับบ้าน ทำงานบ้านและเลี้ยงลูกอยู่กับบ้านได้ ดีกว่าการอยู่เฉยๆ ไม่ต้องจากครอบครัวไปไกล ส่วนที่ไม่พอใจนั้นจะอยู่ที่ความไม่พอใจค่าแรงแม้ว่าจะต้องทำงานหนัก จากค่าจ้างที่ได้ตัวละ 15-20 บาท สำหรับกลุ่มที่เย็บเสื้อบุดีก เมื่อหักค่าใช้จ่ายต่างๆ ออกไปแล้วจะเหลือรายรับจริงๆ ประมาณเพียงตัวละ 8 บาท เท่านั้น ซึ่งเป็นอัตราค่าแรงที่ต่ำมาก รายได้ที่ได้ก็น้อยเกินไปแต่ก็จำเป็นต้องทำ เพราะไม่มีงานอื่นให้ทำ วัสดุอุปกรณ์การเย็บต่างๆ ขึ้นราคา แต่ราคาค่าเย็บยังคงที่ไม่ขึ้นมานานแล้ว

6. ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

อาชีพหลักของชาวชุมชนบ้านเชียงแหวคือ การทำนา บางส่วนจะมีอาชีพในการรับจ้างหรือในบางครอบครัวมีอาชีพหลักในการทำนาและรับจ้างควบคู่กัน จากการสัมภาษณ์ผู้รับงานและหัวหน้าสาย พบว่า รายได้จากการเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปของทั้งสองกลุ่มเป็นรายได้เสริมที่สำคัญต่อครอบครัวของตนเองอย่างยิ่ง

การทำงานเย็บเสื้อผ้าในชุมชน เปิดโอกาสให้สามารถทำงานอยู่ใกล้ชิดครอบครัวได้ สามารถดูแลบ้าน เลี้ยงดูลูก ทำงานบ้าน เมื่อเสร็จจากภาระนั้นแล้ว จึงเริ่มงานเย็บเสื้อผ้า ซึ่งจะมีทั้งที่ต้องไปทำงานที่บ้านหัวหน้าสายในกรณีที่ไม่มีจักรเป็นของตนเอง หรือทำงานในบ้านตนเองในกรณีที่มิจักรเป็นของตนเองอยู่ในบ้าน ในบางกรณีจะพบว่า เมื่อแม่บ้านรับงานเย็บผ้า พ่อบ้านจะรับผิดชอบหลักในการทำงานในนา เลี้ยงวัว ควาย ขณะที่ผู้หญิงก็ยังคงมีภาระหลักในการทำ

งานบ้าน ถ้ามีงานมากพอบ้านก็จะช่วยแบ่งเบาภาระโดยการหุงหาอาหารทำกับข้าวให้ บางครั้งก็ช่วยแม่บ้านทำงานด้วย เช่น ตัดผ้าขอบกระโปรงให้ เป็นต้น

ส่วนในกรณีหญิงโสดยังอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันกับพ่อแม่ ภาระงานบ้านยังเป็นของแม่ ตนเองมีภาระเพียงซักเสื้อผ้าของตนเอง ต่อจากนั้นก็มาทำงานที่บ้านหัวหน้าสาย เย็นเมื่อเลิกงานกลับบ้านร่วมกินอาหารพร้อมกับพ่อแม่ เงินเดือนที่ได้รับจะแบ่งให้พ่อแม่ใช้ส่วนหนึ่ง และจะเก็บไว้ใช้ส่วนตัวส่วนหนึ่ง

ไม่ว่าจะเป็นคนที่มีครอบครัวแล้วหรือยังเป็นโสดยังคงเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น ไปร่วมในงานบุญ หรือร่วมในกลุ่มพัฒนาสตรี เข้าไปร่วมกิจกรรมหรือการพัฒนาประจำปี ถ้ามีงานประชุมหรือมีกิจกรรมก็จะหยุดงานไปร่วมงานต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชนตามปกติ

ความสัมพันธ์ระหว่างคนที่ทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่บ้านหัวหน้าสายนั้น แม้ว่าจะทำงานอยู่ในบริเวณเดียวกันแต่ทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบที่จะต้องทำงาน เช่น บางคนมีหน้าที่รีดผ้า แห่กริมผ้า สอยผ้า เป็นต้น เนื่องจากเป็นงานเหมารายขึ้นแต่ละคนจึงต้องตั้งใจทำงานอย่างขะมักเขม้น เมื่อถึงช่วงพักกลางวันบางครั้งก็ไปซื้ออาหารมากินร่วมกัน บางคนที่มีครอบครัวก็จะกลับไปทานอาหารที่บ้าน ในกรณีที่มียานเร่งคนรับงานเย็บผ้าจะนอนที่บ้านหัวหน้าสายเลย เพราะต้องทำงานในช่วงเวลากลางคืนด้วย ส่วนในกลุ่มเย็บผ้าชุดบูติกสตรีนั้น เมื่อมีแบบใหม่ๆ มาให้เย็บจะมีการพบปะพูดคุยกันและหัดเย็บเรียนรู้วิธีการเย็บร่วมกัน ต่อจากนั้นก็มารับงานไปทำตามบ้านของแต่ละคน แต่เมื่อมีงานเร่งก็จะช่วยกันเย็บให้เสร็จทันตามกำหนด

การเข้าร่วมในกิจกรรมการรับช่วงงานเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็
หัวหน้าสายทำให้เกิดพัฒนาการและเกิดการเปลี่ยนแปลงหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการมีรายได้เพิ่มขึ้น มีโอกาสได้พบปะกับคนนอกชุมชน เรียนรู้วิธีการผูกมิตรกับคนอื่นๆ มากขึ้น ในส่วนของครอบครัวเมื่อเห็นว่างานนี้เป็นงานที่เพิ่มรายได้ที่ดี สมาชิกในครอบครัวจะมีความร่วมมือร่วมใจกันทำงานมากขึ้น

7. ผลกระทบทางด้านสุขภาพ

ผลจากการทำงานที่ค่อนข้างจะใช้เวลานั่งทำงานค่อนข้างยาวนาน ผลที่ตามมา คือ ส่วนใหญ่จะมีอาการปวดหลัง ปวดเอว โดยมากจะปล่อยให้หายไปเอง หรือไม่ก็ไปซื้อยาแก้ปวดตามร้านขายยามารับประทาน เพื่อบรรเทาอาการนั้นๆ โดยที่ไม่ต้องหยุดทำงาน โดยเฉลี่ยแล้วจะเสียค่ายาประมาณคราวละ 10-50 บาท ส่วนหนึ่งจะมีปัญหาเรื่องปวดท้องเป็นโรคกระเพาะ นอกจากนี้ยังมีอาการบาดเจ็บเล็กๆ น้อยๆ ขณะทำงาน เช่น เข็มทิ่มมือ เตารีดนาบแขนบ้าง กรรไกรตกใส่

ขาบ้าง ใส่ยาแดงแล้วก็ทำงานต่อไปได้ เมื่อบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยทางนายจ้างหรือกลุ่มไม่มีสวัสดิการให้ เจ้าตัวต้องรับผิดชอบค่ารักษาพยาบาลหรือค่ายาเอง

8. ปัญหาและข้อเสนอของผู้รับช่วงงานเย็บเสื้อสำเร็จรูป

ปัญหาและข้อเสนอของผู้รับงานเย็บผ้าทั้ง 2 กลุ่ม มุ่งเน้นที่ 2 ประเด็น คือ 1) ควรเพิ่มอัตราค่าจ้างรายชิ้นให้สูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ 2) หากบาดเจ็บในขณะที่ทำงานผู้ที่ส่งงานมาให้ควรที่จะต้องรับผิดชอบค่ารักษาพยาบาลให้ และรวมไปถึงการประกันสุขภาพของผู้ทำงานที่อาจจะเกิดจากการแพ้สารเคมีจากผ้าด้วย

ในประเด็นความต้องการการช่วยเหลือหรือสนับสนุนในด้านต่างๆ จากหน่วยงานของรัฐนั้น พอที่จะประมวลสรุปเป็นข้อๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. ให้รัฐขยายงานที่หลากหลายเข้ามาในชุมชนชนบทเพื่อที่จะได้มีโอกาสเลือกงานทำได้มากกว่านี้
2. อยากให้รัฐเข้ามาตั้งนิคมอุตสาหกรรมขนาดเล็กในชุมชน เพื่อส่งเสริมอาชีพ และการมีรายได้ของคนในชนบท
3. อยากให้รัฐออกมาตรการในการควบคุมค่าแรงให้เป็นธรรม ค่าแรงต่อหน่วยควรจะสูงกว่านี้
4. มีการคุ้มครองสวัสดิการของคนที่รับงานมาทำที่บ้าน มีการประกันสุขภาพคนทำงาน
5. หาแนวทางให้งานที่ทำอยู่มีระบบมากขึ้น มีกำหนดเวลาทำงานและอัตราค่าจ้างที่เป็นธรรม
6. อยากให้หน่วยงานของรัฐเปิดสอนการตัดเย็บเสื้อในระดับที่สูงขึ้น อยากออกแบบหรือตัดเป็น ไม่ใช่เย็บเพียงอย่างเดียว
7. อยากให้ทางราชการสนับสนุนด้านเงินทุน เพื่อที่จะสามารถขยายงานสร้างโรงเรียน ชี้อจักรอุตสาหกรรมมาเพิ่ม โดยการที่รัฐสนับสนุนเงินช่วยเหลือหรือเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ

เท่าที่ผ่านมา จากการสัมภาษณ์ผู้รับงานและหัวหน้าสาย พบว่า มีหน่วยงานราชการเข้ามาฝึกอบรมการตัดเย็บเสื้อผ้าให้คนในหมู่บ้าน โดยมีการอบรมให้ฟรีมีผู้สนใจเข้ารับการฝึกอบรมพอสมควร แต่มีบางรายที่เข้ารับการอบรมไม่จบหลักสูตร โดยให้เหตุผลว่าเสียเวลาทำมาหากิน

9. ปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงบางส่วนไม่ร่วมในกิจกรรมรับช่วงงาน

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่ไม่ร่วมในกิจกรรมรับช่วงงานเย็บผ้า และผู้ที่เคยทำงานนี้แล้วเลิกทำไป มีสาเหตุหลายประการ เช่น

1. มีภาระที่ต้องเลี้ยงดูลูกที่ยังเล็ก จึงไม่สามารถปลีกตัวทำงานดังกล่าวได้ หากลูกโตพอที่จะเข้าโรงเรียนได้ตนเองจะไปฝึกเย็บเสื้อผ้า
2. ปัจจัยเรื่องฐานะ บางคนมีฐานะดี สมาชิกในครอบครัวเคยไปทำงานต่างประเทศ มีอาชีพที่มั่นคงอยู่แล้ว จึงไม่ร่วมทำงานนี้
3. ปัจจัยเรื่องอาชีพ มีอาชีพอื่นที่มั่นคงอยู่แล้ว บางคนมีอาชีพรับตัดเสื้อผ้าหน้าร้าน จึงไม่รับงานเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปมาทำ
4. ปัจจัยเรื่องสุขภาพและวัย สุขภาพไม่ดีเนื่องจากเคยทำงานเย็บเสื้อผ้ามานาน วัยก็เพิ่มมากขึ้นจึงเลิกทำงานเย็บผ้าและไม่ร่วมในงานรับช่วงเย็บผ้าสำเร็จรูป

กิจกรรมรับช่วงงานทำผลไม้ประดิษฐ์

บ้านหนองวัวชอกกลาง ตำบลหนองวัวชอก อำเภอหนองวัวชอก

1. ที่ตั้งของกิจกรรมรับช่วงงานทำผลไม้ประดิษฐ์

ชุมชนหนองวัวชอกกลาง เป็นชุมชนที่ยังคงมีกิจกรรมงานรับช่วงผลไม้ประดิษฐ์จากโรงงาน ซึ่งมีชาวเกาหลีเป็นเจ้าของและมีที่ตั้งโรงงานอยู่ในเขตอำเภอเมือง ชุมชนนี้ตั้งอยู่ที่ หมู่ 6 ตำบลหนองวัวชอก อำเภอหนองวัวชอก จังหวัดอุดรธานี ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 13 กิโลเมตร พื้นที่โดยรวมของชุมชนประมาณ 5,000 ไร่ โดยแบ่งเป็นที่อยู่อาศัยประมาณร้อยละ 30 ของพื้นที่ และที่เหลือเป็นพื้นที่ทำกินและหนองน้ำสาธารณะ

ชุมชนหนองวัวชอกกลาง เป็นชุมชนค่อนข้างใหญ่ มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 370 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 1,443 คน แบ่งออกเป็นหญิง 758 คน และชาย 785 คน โดยมีประชากรวัยแรงงานประมาณร้อยละ 40 ของประชากรทั้งหมด และประชากรที่อยู่ในวัยชรา (60 ปีขึ้นไป) ประมาณร้อยละ 20 และที่เหลือเป็นประชากรที่อยู่ในวัยเด็ก ระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ มีเพียงประมาณร้อยละ 4-5 เท่านั้นที่จบการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับ คนที่มีอายุมากกว่า 30 ปี ส่วนใหญ่จะจบชั้นประถม 4 แต่ถ้าต่ำกว่า 30 ปี จะจบชั้นประถม 6 ประชากรประมาณร้อยละ 90 เป็นคนที่เกิดในชุมชน ที่อพยพเข้ามาในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชายที่เข้ามาโดยการแต่งงานกับหญิงในชุมชน จะมีการย้ายออกของคนในชุมชนบ้าง มีสาเหตุมาจากการออกไปตั้งครอบครัวใหม่

ลักษณะการสร้างบ้านเรือนในชุมชนจะพบว่า ตัวบ้านจะทำด้วยไม้เป็นส่วนใหญ่ เป็นลักษณะบ้านไม้ใต้ถุนสูง ก่อสร้างในลักษณะคงทนถาวร สังกะสีหรือกระเบื้องจะเป็นวัสดุทำหลังคาบ้าน การสร้างบ้านจะเรียงรายตามถนน แบ่งออกเป็นคุ่มต่างๆ ไม่มีการกั้นรั้วบริเวณบ้านอย่างชัดเจน แต่ละปลูกพืชชนิดต่างๆ เป็นแนวแทนรั้ว เช่น ปลูกมะขาม หรือลำไย เป็นต้น นอกเหนือจากบ้านไม้ใต้ถุนสูงแล้ว บ้าน 2 ชั้นทรงทันสมัยก็พอมีบ้าง เท่าที่สังเกตขนาดตัวบ้านจะค่อนข้างใหญ่ มีอยู่ฉาบทุกครัวเรือน เนื่องจากเป็นชุมชนเกษตรกรรม

เนื่องจากชุมชนหนองวัวซอกลางเป็นชุมชนในเขตสุขภาพิบาล จึงมีระบบสาธารณสุขปกเที่ค่อนข้างดี มีไฟฟ้าและน้ำประปาส่วนภูมิภาค มีโรงเรียนระดับประถม คือ โรงเรียนบ้านหนองวัวซอ และโรงเรียนระดับมัธยม คือ โรงเรียนหนองวัวซอพิทยาคม อยู่ใกล้ชุมชน มีวัด 2 แห่ง คือ วัดบุญญานุสรณ์ และวัดหนองวัวซอธรรมศิริ สถานพยาบาลที่ใกล้ชุมชนที่สุด คือ โรงพยาบาลหนองวัวซอ

ชาวบ้านทำนาเป็นอาชีพหลัก และมีการอพยพไปทำงานต่างถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งไปทำงานในโรงงานที่ได้หันหลายหลังคาเรือน คนส่วนใหญ่ที่ไปจะเป็นเพศชาย อายุประมาณ 30-45 ปี อาชีพเสริมที่ท่ทำกันมาก คือ การทำผลไม้ประดิษฐ์ ซึ่งทำต่อเนื่องมาประมาณ 5-6 ปีแล้ว ในช่วงแรกนั้น จำนวนครัวเรือนที่ร่วมมีจำนวนมากกว่าปัจจุบันมาก ประมาณปี 2539 มีอาชีพเสริมชนิดใหม่เข้ามาคือ การรับจ้างทำริบบิ้น ร้อยพวงมาลัย ซึ่งอาชีพเสริมเหล่านี้จะไม่ได้มีการติดต่อผ่านผู้นำชุมชนแต่อย่างใด แต่จะติดต่อผ่านหัวหน้าสาขา ซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชนโดยตรง และยังมีผู้หญิงในชุมชนจำนวนไม่น้อยที่ทอผ้าไหมไว้ใช้ในครัวเรือนและจำหน่ายเป็นรายได้เสริมให้กับครัวเรือนด้วย

การถือครองที่ดินในปัจจุบันของชาวบ้านในชุมชนจะเป็น นส.3 ก และสค. ส่วนใหญ่จะได้สิทธิถือครองโดยได้รับมรดกจากพ่อแม่ ซึ่งจะแบ่งให้ทั้งลูกหญิงและชาย และลูกสาวคนสุดท้องจะได้ที่ดินมากกว่าลูกคนอื่นๆ โดยเฉพาะชาวบ้านจะถือครองที่ดินเพื่อทำการเกษตรครัวเรือนละ 10 ไร่ โดยจะใช้ปลูกข้าวทั้งข้าวเหนียวและข้าวเจ้า แต่ก็มีที่ปลูกอ้อยและมันสำปะหลังด้วย โดยเฉพาะชาวบ้านมีรายได้ครัวเรือนละ 30,000 บาทต่อปี รายได้ที่สำคัญมาจากการทำไร่มันสำปะหลังเพื่อขาย ส่วนข้าวนั้นจะปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือน และรายได้ส่วนหนึ่งมาจากการอพยพแรงงานทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

2. ลักษณะของผู้หญิงที่รับช่วงงาน

จำนวนของผู้หญิงทำงานรับช่วงทำผลไม้ประดิษฐ์ในบ้านหนองวัวซอในอดีตเมื่อประมาณ 4-5 ปี ที่ผ่านมามีจำนวนคนทำสูงมากเกือบทุกหลังคาเรือนจะมาทำ แต่ในปัจจุบัน

ยังคงเหลืออยู่ไม่มากนัก จำนวนคนที่ยังคงทำอยู่ลดลงอย่างมาก ดังนั้น จึงมีผู้ให้สัมภาษณ์เพียง 18 ราย พบว่า จำนวนสมาชิกของครัวเรือนผู้ให้สัมภาษณ์ จะเป็นครอบครัวขนาดเล็ก มีสมาชิกโดยเฉลี่ยประมาณ 3.8 คนต่อครัวเรือน สมาชิกครัวเรือนน้อยที่สุด คือ 2 คน และมากที่สุด คือ 6 คน ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากมีการอพยพออกไปทำงานนอกพื้นที่กันมาก ไม่ว่าจะเป็นภายในประเทศหรือต่างประเทศ อายุโดยเฉลี่ยของผู้ให้สัมภาษณ์ คือ 49.4 ปี อายุน้อยที่สุด คือ 25 ปี และอายุมากที่สุด คือ 77 ปี ส่วนใหญ่จะมีการศึกษาต่ำ คือ จบชั้นประถมปีที่ 4 88.89% จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพียง 5.56% และจบระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) 5.56% (ตารางที่ 10)

การถือครองที่ดินเพื่อทำการเกษตรของผู้ให้สัมภาษณ์พบว่า จะมีทั้งที่ทำนาโดยเฉลี่ย 6.64 ไร่ต่อครัวเรือน และที่ทำไร่โดยปลูกมันสำปะหลัง โดยเฉลี่ย 6.94 ไร่ต่อครัวเรือน ส่วนที่สร้างบ้านนั้นโดยเฉลี่ยประมาณ 261.11 ตารางวาต่อครัวเรือน ที่ดินเหล่านี้ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเจ้าของทั้งหมด (ตารางที่ 10)

สภาพการตั้งบ้านเรือนของผู้ให้สัมภาษณ์ทำผลไม้ประดิษฐ์ทุกคนจะอยู่ในลักษณะการปลูกสร้างอย่างถาวร เกินครึ่งหนึ่ง (55.56%) เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น ชั้นบนสร้างด้วยไม้และชั้นล่างเป็นปูนหรือไม้ก็ปล่อยโล่งๆ ไว้ ตัวบ้านสร้างด้วยไม้เป็นส่วนใหญ่ ส่วนหลังคานั้นมุงด้วยสังกะสี นอกจากนี้แต่ละบ้านจะมีขั้วข้าวที่สร้างด้วยไม้และหลังคามุงสังกะสีปลูกสร้างอยู่ในบริเวณบ้านครัวเรือนละ 1 หลังด้วย (ตารางที่ 11)

เกือบทุกหลังคาเรือนมีพาหนะในการเดินทางเป็นจักรยาน (83.33%) และจักรยานยนต์ (55.56%) จะมีบางรายเท่านั้นที่มีรถยนต์ด้วย อุปกรณ์ไฟฟ้าที่มีทุกหลังคาเรือนคือเครื่องรับโทรทัศน์ (100%) และตู้เย็น (72.22%) และวิทยุเทป (38.89%) เครื่องมือในการทำการเกษตรคือ รถไถเดินตาม จะมีกันเป็นส่วนมาก (61.11%) และมี 1 รายที่มีรถอีแต่น (ตารางที่ 12)

รายได้ของครัวเรือนโดยเฉลี่ยคือ 2,211.67 บาทต่อเดือน รายได้ที่ได้จากการทำนารับทำดอกไม้ประดิษฐ์อยู่ระหว่าง 200-2,000 บาท โดยเฉลี่ยจะได้ค่าจ้างคนละ 526.67 บาทต่อเดือน

3. สภาพการทำงานรับช่วงทำผลไม้ประดิษฐ์

3.1 ประวัติความเป็นมาของการรับช่วงงาน

การรับงานทำผลไม้ประดิษฐ์นี้ จากการสัมภาษณ์หัวหน้าสาย พบว่า เป็นบริษัทของนายทุนชาวเกาหลี เข้ามาตั้งโรงงานในจังหวัดอุดรธานีในปี พ.ศ.2532 แต่เดิมนั้นบริษัทมีเป้าหมายที่จะไปตั้งบริษัทในประเทศลาว แต่เมื่อพบว่าไม่เงื่อนไขหลายๆ อย่าง นายทุนชาวเกาหลีจึงเปลี่ยนใจมาตั้งโรงงานในจังหวัดอุดรธานีแทน โดยการเช่าที่สร้างโรงงานและที่ทำการสำนักงาน สาเหตุที่บริษัทเข้ามาตั้งในประเทศไทย เนื่องจากค่าจ้างแรงงานในประเทศไทยต่ำกว่าค่าจ้างแรงงานใน

ประเทศเกาหลีมาก บริษัทดังกล่าวมีชื่อว่า เวิลด์ ฟอเรสต์ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี บริเวณใกล้เคียงกับสำนักงานขนส่งจังหวัด

การรับช่วงงานผลิตผลไม้ประติษฐ์ เริ่มเข้ามาในบ้านหนองวัวซอประมาณปี พ.ศ.2533 เนื่องจากบริเวณโรงงานคับแคบ จำนวนคนงานที่ไปทำงานมีจำนวนมาก นางเตรียม จันทร์เรือง เป็นคนหนึ่งบริษัทติดต่อให้เป็นหัวหน้าสายนำวัสดุต่างๆ ออกจากบริษัทมาให้ชาวบ้านในหมู่บ้าน ทำแล้วส่งงานที่ประกอบสมบูรณ์แล้วคืนบริษัท โดยที่นางเตรียมเคยเป็นคนงานที่ไปทำงานในโรงงานของบริษัทมาก่อน ส่วนสามีของนางเตรียมเองก็เป็นยามของบริษัทด้วย

ในช่วงแรกมีพนักงานจากโรงงานไปสอนวิธีการทำในหมู่บ้าน โดยที่หัวหน้าสายเป็นคนหาสมาชิกซึ่งเป็นเพื่อนบ้านได้ประมาณ 10 คน ในปี พ.ศ.2533 ผู้ที่รับงานไปทำเป็นผู้หญิงทั้งหมด มีทุวัยตั้งแต่เด็กหญิงอายุ 7 ขวบ จนถึงผู้เฒ่าอายุ 75 ปี 2 ปีที่ผ่านมากิจการรับช่วงทำผลไม้ประติษฐ์ประสบผลสำเร็จมาก เกือบทุกครัวเรือนในหมู่บ้านเข้าร่วมรับงาน ปัจจุบันสมาชิกลดลงเหลือเพียง 120 คน ซึ่งบางคนก็ทำไม่สม่ำเสมอขึ้นอยู่กับปริมาณงานที่ได้รับจากบริษัทว่าจะมากน้อยเพียงใด

3.2 รูปแบบและกฎเกณฑ์ในการรับช่วงงาน

งานที่ผู้หญิงชาวบ้านหนองวัวซอทำนั้นจะเป็นการนำเอาวัสดุที่โรงงานนำมาให้ประกอบ ซึ่งจะเป็นรูปผลไม้สีทองบ้าง สีแดงบ้าง รวมทั้งสีอื่นๆ ด้วย ทำจากโฟมพ่นสีเป็นรูปองุ่นและผลไม้อื่นๆ มาเข้าซอรวมกับใบและกิ่งก้านต่างๆ เมื่อรวมเรียกอย่างสั้นๆ นั้น คนที่ทำเรียกกิจกรรมนี้ว่า “การเข้าซอผลไม้ประติษฐ์” จากคนทำงานที่คณะวิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์ 12 ราย บอกว่างานที่รับทำนั้นทำอย่างสม่ำเสมอ 3-7 วัน หัวหน้าสายในหมู่บ้านจะนำงานมาส่งให้ และรับงานเก่าที่ทำเสร็จสิ้นแล้วไปด้วย โดยเฉลี่ยต่อเดือนจะทำได้ประมาณ 264 ซอ และทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของแบบที่จะทำ เช่น ถ้ายากจะทำได้ 20 ซอต่อวัน ถ้าง่ายจะทำได้ 40 ซอต่อวัน ส่วนในรายที่บอกว่างานไม่สม่ำเสมอ นั้น เนื่องจากมีงานอื่นที่มีรายได้ดีกว่า เช่น การเย็บผ้าโหลจึงทำงานนั้นก่อนแล้วจึงมาทำงานผลไม้ประติษฐ์ และบางรายก็ว่าแล้วแต่หัวหน้าสายจะเอาวัสดุจากโรงงานมาให้ ความสม่ำเสมอจึงมีไม่มากนัก

ในช่วงแรกของการเริ่มทำงานเข้าซอผลไม้ประติษฐ์เข้ามายังชุมชนบ้านหนองวัวซอนั้น หลังจากที่มีการสำรวจความต้องการทำงานแล้ว ทางโรงงานจะจัดการฝึกอบรมการทำงานให้กับผู้ที่มาร่วมทำงาน มีการฝึกหัดทำที่บ้านหัวหน้าสาย เมื่อฝึกหัดจนชำนาญแล้วก็จะรับงานจากหัวหน้าสายไปทำที่บ้านของแต่ละคน ต่อจากนั้นก็ฝึกหัดให้สมาชิกคนอื่นๆ ในบ้านทำ ในแต่ละครั้งทางโรงงานจะมีตัวอย่างการเข้าซอแบบต่างๆ มาให้ดูเป็นตัวอย่าง ต่อจากนั้นกลุ่มผู้หญิงที่ทำงานนี้ก็จะทำตามแบบ เมื่อเสร็จสิ้นการทำงานแต่ละครั้ง หัวหน้าสายจะเป็นผู้เช็คคุณภาพงานว่าเรียบร้อย

หรือไม่ ต่อจากนั้นจะมีบันทึกว่ามีงานขึ้นเป็นหลักฐานเวลาจะจ่ายเงิน คนงานแต่ละคนจะมีสมุด
ระบุวันที่ เดือน ปี จำนวนวัสดุที่รับมา จำนวนขอ จำนวนเงินที่จะต้องได้รับเมื่อได้รับเงินแล้วก็จะ
ประทับตราว่า "จ่ายแล้ว" ราคาต่อข้อที่ทำจะอยู่ระหว่าง 50-70 สตางค์ ขึ้นอยู่กับความยากง่าย
ของงาน หัวหน้าสายจะหักรายได้ของคนงานร้อยละ 3 โดยที่บอกกับผู้หญิงที่ร่วมทำงานว่าเป็นการ
หักภาษีเงินได้ที่โรงงานหักไว้

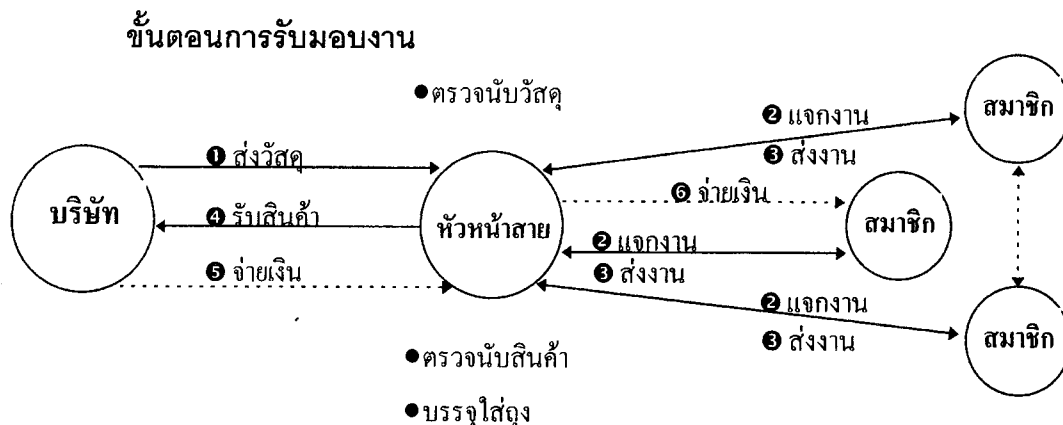
3.3 เครื่องมือที่จำเป็นในการผลิต และการลงทุน

ลักษณะการจ้างงานที่พบจะเป็นการตกลงด้วยวาจาว่าจะทำงานร่วมกัน ไม่มีสัญญา
ผูกพันต่อกันแต่ประการใด วัสดุที่จะประกอบเป็นข้อผลไม้ โรงงานจะเป็นผู้นำมาให้ทั้งหมดไม่ว่าจะ
เป็นใบไม้ ลวด ผลไม้สีส้มต่างๆ ทำด้วยโฟม กลีบใบสีเขียวทำด้วยผ้า เม็ดโฟมสีต่างๆ กาว เทปม้วน
พันกัน ผู้รับทำงานเพียงแต่ใช้แรงงานของตนประกอบทำเป็นข้อผลไม้ตามตัวอย่างที่โรงงานส่งมา
ให้เท่านั้น ดังนั้นเงินลงทุนเมื่อแรกเริ่มทำงานจึงไม่มี

3.4 สถานที่ทำงาน เวลาทำงาน ขั้นตอนในการทำงาน และแรงงานสมทบ

จำนวนคนที่ช่วยทำงานในแต่ละครัวเรือนนั้น โดยเฉลี่ยจะร่วมกันทำ 2.2 คน ซึ่งหมาย
ถึงว่าในแต่ละครัวเรือนนั้นผู้หญิงที่เป็นแม่บ้านเป็นยายของแต่ละครัวเรือนไม่ได้ทำงานตามลำพัง
จะมีลูกหลานช่วยด้วย ประมาณ 1-4 คนต่อครัวเรือนเลยทีเดียว เวลาทำงานของผู้หญิงกลุ่มนี้โดย
เฉลี่ยแล้วจะทำงานประมาณ 9.9 ชั่วโมง แต่งานที่ทำนี้จะทำหลังจากเสร็จสิ้นภาระจากการทำงาน
บ้านแล้ว ถ้าเหนื่อยเมื่อยล้าก็จะหยุดพัก โดยประมาณแล้วในหนึ่งเดือนจะทำงาน 20-25 วันถ้ามี
งานอื่นที่เร่งด่วนหรือมีรายได้ดีกว่า เช่นงานเย็บผ้าก็จะทำงานอื่นก่อน แล้วจึงมาทำงานนี้ แต่ใน
ช่วงทำงานจะหยุดงานทำผลไม้ประดิษฐ์ไปทำนา หรือทำตอนที่ว่างจากงานอื่น ส่วนใหญ่แล้วจะนั่ง
ทำงานในบริเวณบ้านของตัวเองจะทำอยู่ใต้ถุนบ้าน บางครั้งก็นำไปนั่งทำร่วมกับเพื่อนบ้าน ทำงาน
ไปด้วยคุยกันไปด้วย รายได้จากการทำงานนี้เฉลี่ยต่อเดือนจะได้คนละ 526.67 บาทต่อเดือน
รายได้อยู่ระหว่าง 200-2,000 บาท ขึ้นอยู่กับความเอาใจจริงเอาใจในการทำงาน

ขั้นตอนการทำงานการแจกจ่ายงานจากบริษัทถึงหัวหน้าสาย จากหัวหน้าสายถึงผู้รับ
งานตามบ้านเป็นดังแผนภูมิดังต่อไปนี้

บริษัทจะมีรถมาส่งวัสดุ และรับสินค้าที่ทำเสร็จทุกวัน ยกเว้นวันอาทิตย์หัวหน้าสายก็จะกระจายงานตามบ้านสมาชิกและเก็บงานที่เสร็จแล้วทุกวัน

3.5 การฝึกทักษะ

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การฝึกทักษะเพื่อรับงานเข้าซ่อมผลไม้ประดิษฐ์นี้ทางบริษัทจะจัดส่งพนักงานมาฝึกอบรมให้คนที่รับงานมาทำในรุ่นแรก เมื่อแรกเริ่มที่บริษัทเข้ามาในหมู่บ้าน ต่อจากนั้นการฝึกทักษะให้ผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ก็จะเป็นหน้าที่ของหัวหน้าสาย หรือคนอื่นๆ ที่มีความชำนาญแล้ว แต่เนื่องจากเป็นการทำงานที่ค่อนข้างง่าย บางคนนั่งดูคนอื่นทำแล้วก็สามารถทำเองได้เลย ไม่มีองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐเข้ามาให้ความรู้หรือเพิ่มทักษะต่องานนี้แต่ประการใด

4. สภาพการจ้างงาน

4.1 อัตราค่าจ้าง และการส่งมอบงาน

ค่าจ้างจะนับเป็นรายช่อๆ ละ 50-70 สตางค์ ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของแบบที่บริษัทนำมาให้ดูเป็นตัวอย่าง ซึ่งแบบนั้นก็เปลี่ยนรูปแบบไปเรื่อยๆ หัวหน้าสายจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางติดต่อกับบริษัทแทนสมาชิก โดยที่หัวหน้าสายเองจะไม่ได้ทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรกับบริษัท เพียงแต่เมื่อบริษัทนำวัสดุมาส่งจะมีเอกสารส่งวัสดุและมีเอกสารเมื่อส่งสินค้า หน้าที่โดยสังเขปของหัวหน้าสายมี

1. ต่อรองอัตราค่าแรงกับบริษัท
2. รับวัสดุมาแจกจ่ายตามบ้านให้สมาชิก
3. เก็บสินค้าที่สมาชิกทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว รวบรวมไว้ที่บ้านเพื่อรอให้บริษัทมารับงานไป
4. เร่งงานตามงานให้สมาชิกทำตามกำหนดเวลา

บริษัทจะให้ค่าตอบแทนหัวหน้าสาย ร้อยละ 20 จากรายได้ทั้งหมดในแต่ละครั้ง และจะหักภาษีออกร้อยละ 3 ณ ที่จ่าย นางเตรียมจะได้รับสุทธิร้อยละ 17 ดังนั้นราคาที่สมาชิกจะได้เป็นราคาโดยตรงจากโรงงานที่นางเตรียมไม่ได้หักภาษีไว้อีก แต่สมาชิกก็จะถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายร้อยละ 3 เช่นกัน รายได้ต่อเดือนของหัวหน้าสายประมาณ 12,000 บาท

งานส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องคุณภาพ เพราะหากมีการเปลี่ยนแปลงแบบ บริษัทจะทำตัวอย่างมาให้หัวหน้าสายและสอนวิธีทำ หัวหน้าสายก็จะทำเป็นตัวอย่างให้สมาชิกดู แต่หากมีงานเสียไม่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพบริษัทก็จะไม่หักค่าวัสดุ แต่สมาชิกคนนั้นไม่ได้ค่าแรงในงานชิ้นนั้น

4.2 คุณสมบัติของผู้รับงาน

การรับสมัครที่จะรับงานเข้าซ่อมผลไม้ประดิษฐ์ไปทำนั้น ไม่มีกฎเกณฑ์ในการเลือกคนประเภทใดเป็นกรณีพิเศษ ขอให้ทำงานได้ไม่ว่าจะเป็นคนวัยใดก็สามารถทำได้และขอให้ทำงานเสร็จตามเวลาที่กำหนดไว้เท่านั้น

5. สวัสดิการในการทำงาน

ผลการสำรวจความพอใจในการทำงานของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานเข้าซ่อมผลไม้ประดิษฐ์ส่วนใหญ่พบว่า ไม่พอใจในประเด็นค่าจ้างรายชิ้นต่ำมาก ไม่ขึ้นค่าแรงการทำงานมานานแล้ว เมื่อเริ่มทำ 5 ปีก่อน ค่าจ้างเท่าใดปัจจุบันก็ยังคงเดิม นอกจากนี้การจ่ายเงินค่าแรงก็ช้าไม่ตรงตามกำหนดนัดหมาย บางครั้งต้องรอถึง 1-2 เดือน ทั้งที่ข้อตกลงเดิมนั้นจะเป็นการจ่าย 2 ครั้งต่อเดือน (2 สัปดาห์จ่าย 1 ครั้ง) ส่วนผู้ที่มีความพอใจในการทำงานนั้นก็เนื่องจากดีกว่ายุ่เฉยๆ เป็นงานอิสระไม่มีใครมาบังคับ ถ้าอยากได้เงินมากก็ต้องขยันมาก แต่จะพอใจยิ่งขึ้นหากได้รับค่าจ้างตรงตามกำหนดเวลา

ความต้องการการมีสวัสดิการเพิ่มขึ้นของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานเข้าซ่อมผลไม้ประดิษฐ์ของชุมชนบ้านหนองวัวซอ มุ่งเน้นที่อัตราค่าจ้างรายชิ้นควรเพิ่มขึ้นและควรตรงเวลา ขณะเดียวกันหากเกิดอาการเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน เช่น แพ้หนาว ปวดศีรษะ เพราะแพ้กลิ่นโฟมหรือกาว เป็นต้น ควรต้องมีค่ารักษาพยาบาลให้

6. ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

แม้ว่างานรับช่วงทำผลไม้ประดิษฐ์จะเข้ามาในหมู่บ้านเป็นเวลาหลายปีแล้ว แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านเศรษฐกิจและสังคมนั้นไม่ปรากฏให้เห็นชัดเจนนัก เนื่องจากรายได้ที่เกิดขึ้นเป็นรายได้ที่ต่ำมากคนส่วนใหญ่ที่เป็นสมาชิกรับงานมาทำนั้นถือว่าเป็นงานอดิเรกที่ “ฆ่าเวลา” ในยามว่างจริงๆ คนในวัยสูงอายุจะทำเพื่อหารายได้เล็กน้อย เพื่อซื้อหมากพลูหรือซื้อเครื่องใช้ส่วนตัว มีไม่มากรายได้ที่ทำอย่างจริงจังและมีอายุไม่มากนัก

เวลาทำงานนั้นก็มักจะทำรวมกันเป็นกลุ่ม พูดคุยสรวลเสเฮฮากันระหว่างที่ทำ อยู่ตามใต้ถุนบ้านของตนเอง บางครั้งอาจมีเพื่อนบ้านมานั่งทำด้วย ถ้าเมื่อยก็นอนหรือหยุดพักไปทำกิจกรรมอื่น แต่ทั้งนี้การทำงานนี้ต้องหลังจากที่ทำงานบ้านเรียบร้อยแล้ว แล้วจึงเริ่มทำงานทำผลไม้ประดิษฐ์ ในยามกลางคืนก็จะทำงานไปด้วยดูรายการโทรทัศน์ไปด้วย ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่กระทบกระเทือน เนื่องจากการทำงานในบ้านของตนเองไม่ได้ทิ้งครอบครัวไปที่อื่น

7. ผลกระทบทางด้านสุขภาพ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำงานนี้มี 2 สาเหตุใหญ่ๆ คือ การที่ต้องนั่งทำงานติดต่อกัน ทำให้เกิดอาการปวดเมื่อย ตามหลัง บริเวณคอ ขาเป็นเหน็บชา ซึ่งก็จะช่วยเหลือตัวเองโดยการซื้อยาตามร้านขายยามากกว่าที่จะไปหาหมอรักษาอย่างจริงจัง ในรายที่เป็นมากต้องหยุดทำงานถึง 10 วัน ไปหาหมอที่โรงพยาบาลประจำอำเภอ หมอพบว่ามีอาการของโรคอัมพฤกษ์ต้องจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลเอง 752 บาทและต่อจากนั้นทุกๆ เดือนต้องไปหาหมอจ่ายเงินค่ายา 50 บาท นอกจากนี้ยังมีอาการอ่อนเพลียสำหรับคนที่ขยันอยากได้ชิ้นงานมากๆ

สาเหตุที่พบประการที่สองคือ มีอาการแพ้กลิ่นของโฟมและกาวที่เป็นวัสดุสำคัญเพื่อประกอบการเข้าซ่อมผลไม้ประดิษฐ์ ทำให้ปวดศีรษะ บางคนเพื่อต้องการความรวดเร็วในการทำงานจะเทกาวลงบนหลังมือขณะที่ทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนพันก้าน บริเวณหลังมือนั้นจะเป็นผื่นแดงมีอาการคันเป็นตุ่มใส บางคนก็หยุดทำงานแต่ส่วนใหญ่จะไม่หยุดทำงาน ต่อจากนั้นจะไปหาซื้อยาแก้แพ้ตามร้านขายยามารับประทานเอง โดยจะเสียเงินค่ายาประมาณ 10-30 บาทต่อครั้ง

คณะวิจัยมีข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการทำงานเข้าซ่อมผลไม้ประดิษฐ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับวัสดุที่ใช้ในการทำงาน ยกตัวอย่างเช่น กาว ไม่มีฉลากปิดแต่ประการใด ซึ่งคุณภาพอาจไม่ได้มาตรฐาน ประกอบกับชาวบ้านไม่ได้รับการอบรมหรือแนะนำเกี่ยวกับการทำงานอย่างปลอดภัยอย่างเป็นทางการ ทำให้เกิดอาการเจ็บป่วยเกิดขึ้นเนื่องจากการใช้วัสดุอย่างไม่ถูกต้อง เช่น ชาวบ้านเอากาวมาทาไว้ที่หลังมือ ขณะทำงานพันก้านทำให้เกิดผื่นแดง คันในบริเวณดังกล่าว และประเด็นสำคัญคือ ค่าแรงที่ต่ำมากไม่คุ้มกับแรงกายที่ชาวบ้านทุ่มเทให้กับงานดังกล่าว ไม่คุ้มค่ากับการที่ต้องเจ็บป่วยจากอาการเมื่อยล้า ปวดบริเวณหลัง คอ แต่ก็ทำต่อไปเพราะไม่มีทางเลือกที่ดีกว่า สมควรอย่างยิ่งที่หน่วยงานของรัฐจะต้องเข้าไปดูแลควบคุมกิจการนี้อย่างจริงจัง

8. ปัญหาและข้อเสนอของผู้รับช่วงงานทำผลไม้ประดิษฐ์

มีปัญหาและข้อเสนอจากผู้หญิงที่เข้าร่วมในกิจกรรมงานรับช่วงเข้าซ่อมผลไม้มีหลายประการด้วยกัน ส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่การเพิ่มค่าแรงการจ่ายเงินให้ตรงตามเวลาและผลกระทบต่อสุขภาพ รายละเอียดต่างๆ เป็นดังนี้

1. อยากให้รัฐเข้ามาควบคุมอัตราค่าจ้างให้เป็นธรรมให้คุ้มกับแรงกายที่ได้ทำงาน ขณะเดียวกันให้รัฐเข้าดูแลผู้ประกอบการให้จ่ายค่าจ้างตามกำหนดเวลาด้วย

2. ให้รัฐดูแลความคุ้มครองเกี่ยวกับวัสดุหรือสารต่างๆ ที่ทางโรงงานนำมาให้ประกอบเป็นข้อ
ผลไม้ประดิษฐ์เพื่อความปลอดภัยในชีวิตของผู้ทำงาน
3. ควรมีสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลให้กับคนทำงาน
4. รัฐควรจัดหางานที่มั่นคงโดยอาจจะมาจัดตั้งเป็นโรงงานขนาดย่อมในหมู่บ้าน
เพื่อที่คนในท้องถิ่นชนบทไม่ต้องอพยพไปทำงานในถิ่นอื่นไกลครอบครัว
5. เป็นไปได้หรือไม่ที่รัฐจะไม่ต้องจัดเก็บภาษีเงินได้สำหรับผู้ทำงานประเภทนี้
เพราะค่าจ้างก็ต่ำมากอยู่แล้ว แต่คนที่ทำงานต้องเสียภาษีร้อยละ 3 อีก

9. ปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงบางส่วนไม่ร่วมในกิจกรรมรับช่วงงาน

ปัจจัยหลักที่ไม่เข้าร่วมในการรับงานประเภทนี้ คือ ค่าจ้างที่ค่อนข้างต่ำและความไม่
ตรงเวลาต่อการจ่ายเงิน ซึ่งจะพบว่าใน 2-3 ปีที่แล้ว แม้ว่าจะได้ค่าจ้างต่ำแต่ก็ได้รับค่าจ้างตรง
ตามกำหนดเวลาที่ยังมีคนทำอยู่มาก แต่ในปัจจุบันคนทำลดจำนวนลงไปเป็นอันมากเนื่องจาก
ปัญหานี้ ส่วนปัจจัยอื่นๆ ก็มี เช่น เกรงว่าจะเจ็บป่วยเป็นผื่นคันเช่นเดียวกับสมาชิกหลายรายที่เป็น
จึงไม่กล้าเข้ามาทำงานในลักษณะนี้

กิจกรรมการรับช่วงงานดอกไม้ประดิษฐ์ บ้านดงสระพัง ตำบลกุดสระ อำเภอเมือง

1. ที่ตั้งของกิจกรรมการรับช่วงงานดอกไม้ประดิษฐ์

ชุมชนบ้านดงสระพัง ตั้งอยู่ที่ หมู่ 6 ตำบลกุดสระ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็น
ชุมชนที่มีกิจกรรมการรับช่วงงานการผลิตกลีบดอกไม้ประดิษฐ์ให้กับบริษัทประดิษฐ์ดอกไม้ของ
ชาวเกาหลี ซึ่งจะแตกต่างกับชุมชนหนองวัวชอกกลางในประเด็นเกี่ยวกับสถานที่และชนิดของงานที่
รับช่วง ชาวหนองวัวชอกกลางจะทำงานที่บ้านของตนเองและกิจกรรมที่ทำได้ คือ การเข้าซื้อผลไม้
ประดิษฐ์ ขณะที่ชาวดงสระพังต้องมาทำงานรวมกันที่บริเวณบ้านหัวหน้าสาย เพื่อที่จะ
ผลิตกลีบดอกไม้ผ้า เนื่องจากต้องมีเครื่องมือ เช่น แท่นพิมพ์ซึ่งต้องใช้แรงกดที่ต้องใช้แรงคนและ
กระแสไฟฟ้า ชุมชนบ้านดงสระพังอยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองอุดรธานี ประมาณ 7 กิโลเมตร มีพื้นที่
ชุมชนทั้งหมด 4,375 ไร่ แบ่งออกเป็นที่อยู่อาศัย 999 ไร่ ที่ดินทำนา 1,433 ไร่ ทำไร่ 1,895 ไร่ และมี
ที่สาธารณประโยชน์ 48 ไร่

ชุมชนบ้านดงสระพัง เป็นชุมชนค่อนข้างใหญ่ มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 331 ครัวเรือน
จำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,575 คน แบ่งออกเป็นหญิง 793 คน และชาย 782 คน ประชากรวัย

แรงงานมีทั้งสิ้น 1,020 คน วัยชรา 117 คน และที่เหลือเป็นวัยเด็ก ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษา ระดับมัธยม 3 และเป็นคนดั้งเดิมในชุมชน ส่วนที่อพยพจากที่อื่น เช่น นครราชสีมา ก็มี เนื่องจาก การย้ายตามครอบครัวโดยการแต่งงาน

ลักษณะการสร้างบ้านเรือนในชุมชนจะพบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวได้ทุน สูง แต่ก็มีบ้าน 2 ชั้น หรือบ้านชั้นเดียวก่อสร้างด้วยปูนก็มี หลังคาจะมุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้อง มี สาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา บริบูรณ์

ชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพหลักทางด้านเกษตรกรรม คือ ทำนา และอาชีพรับจ้างต่างๆ เช่น เป็นช่างก่อสร้างในตัวอำเภอเมือง เป็นต้น ซึ่งมีครัวเรือนที่ทำอาชีพนี้เป็นหลักถึง 229 ครัวเรือน การถือครองที่ดินส่วนใหญ่จะเป็น นส. 3 ก. โฉนด และ สค. 1 การถือครองจะมีทั้งจากการซื้อขาย และได้รับการโอนมรดก โดยเฉลี่ยครัวเรือนที่มีอาชีพทางการเกษตรจะมีที่ดินเฉลี่ยครัวเรือนละ 10 ไร่ นอกจากปลูกข้าวแล้วชาวบ้านยังปลูกข้าวโพด ปลูกแตงกวา และพืชสวนครัวอื่นๆ เป็นรายได้ เสริมอีกด้วย นอกเหนือจากการรับจ้างผลิตกลีบดอกไม้

2. ลักษณะของผู้หญิงที่รับช่วงงาน

คณะวิจัยได้มีโอกาสไปสัมภาษณ์ผู้หญิงที่ทำงานรับช่วงทำงานผลิตกลีบดอกไม้กลีบ ใบเลี้ยงให้กับบริษัทเวิลด์ฟลอริสต์ ที่มีโรงงานในเขตอำเภอเมืองอุดรธานี จำนวนผู้ให้ข้อมูลมี ทั้งหมด 12 คน พบว่า สมาชิกในครัวเรือนของผู้ให้สัมภาษณ์โดยเฉลี่ย 4.25 คนต่อครัวเรือนโดยจะมี จำนวนมากที่สุด 7 คน และน้อยที่สุด 2 คน อายุของผู้ให้ข้อมูลโดยเฉลี่ย 39.6 ปี อายุสูงสุด 67 ปี และน้อยที่สุด 23 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถม (10 คน) มี 1 คนที่จบชั้นประถมปีที่ 6 และจบชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) 1 คน รายได้ต่อครัวเรือนโดยเฉลี่ยจะเป็น 4,133.33 บาท รายได้หลักมาจากการรับจ้างของสมาชิกในครัวเรือน เนื่องจากไม่มีที่ทำการเกษตร รายได้ที่มาจากการรับจ้างจึงเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มนี้ รายได้ที่ได้ จากการการทำงานทำกลีบดอกไม้ อยู่ระหว่าง 2,000-4,000 บาท โดยเฉลี่ยจะได้ค่าจ้างคนละ 2,833.33 บาทต่อเดือน ที่อยู่อาศัยโดยเฉลี่ย 154.2 ตารางวาต่อครัวเรือน 8 คน มีที่ดินสร้างบ้าน เป็นของตนเอง ขณะที่ต้องเช่าที่อีกรายเป็นของมารดาและพี่สาว 2 ราย (ตารางที่ 13)

สภาพการสร้างบ้านเรือนของกลุ่มผู้หญิงทำดอกไม้ประดิษฐ์ ส่วนใหญ่จะเป็นชั้นเดียว สร้างด้วยไม้ หรือไม้ผสมปูน หลังคามุงด้วยสังกะสี เป็นการปลูกสร้างอย่างถาวร 10 ราย และมี ลักษณะปลูกสร้างแบบชั่วคราว 2 ราย (ตารางที่ 14)

เครื่องอำนวยความสะดวกภายในครัวเรือนของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีใช้กันมากคือ เครื่องรับโทรทัศน์ และตู้เย็น พาหนะที่มีกันมากคือ จักรยาน ส่วนจักรยานยนต์ และรถยนต์นั้นก็มีบ้างแต่มีอัตราส่วนที่น้อยตามลำดับ (ตารางที่ 15)

3. สภาพการทำงาน

3.1 ประวัติความเป็นมาของการรับช่วงงาน

แต่เดิมนั้นมีชาวบ้านเข้าไปทำงานในโรงงานของบริษัทเวิลด์ ฟอเรสต์ บริษัทเดียวกับที่นางานไปให้ชาวบ้านหมู่บ้านหนองวัวซอกกลาง หัวหน้าสายเล่าให้ฟังว่า ในปี พ.ศ. 2533 เจ้าแก้วของบริษัทเข้ามาสอบถามว่าสนใจจะรับงานมาทำที่บ้านหรือไม่ นางและสามีเข้าไปดูการทำงานในโรงงานเห็นว่าน่าสนใจจึงรับงานมาทำ โดยแจกจ่ายงานให้กับกลุ่มชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงมีครอบครัวแล้ว ไม่มีงานทำ เลี้ยงดูลูกอยู่กับบ้าน งานแรกเป็นการประกอบเข้าช่อดอกไม้ทำไม่ได้ประมาณ 2-3 เดือน ค่าแรงไม่คุ้มกับแรงงานที่ทำจึงเลิกทำ หลังจากนั้นเข้าไปดูงานในโรงงานพบขั้นตอนที่น่าสนใจคือ งานปักกลีบดอกและใบไม้ (ชาวบ้านเรียกง่าย ๆ ว่า “งานเย็บดอกไม้”) ได้คำตอบแทนสูงกว่การเข้าช่อดอกไม้

หลังจากนั้นโรงงานยกเครื่องพิมพ์ (ปั๊ม) กลีบใบ กลีบดอก มาให้ที่บ้านหัวหน้าสายมีการชักชวนเพื่อนบ้านชาวบ้านในชุมชนเข้ามาทำงาน จัดบริเวณใต้ถุนบ้านของตนเองเป็นที่ทำงานมีโต๊ะยาว 2 ตัว เพื่อวางเครื่องพิมพ์จำนวน 6 เครื่อง ต่อมา มีการเพิ่มจำนวนเครื่องพิมพ์ขึ้นเรื่อย ๆ ช่วงที่มีคนงานมากที่สุด คือ 40 คน ในที่สุดเมื่อคนทำงานเพิ่มขึ้น จึงสร้างโรงเรือนมุงหลังคาโค้ง ไม่มีฝา มีโต๊ะยาววางเครื่องพิมพ์ แก้วสำหรับนั่งทำงาน ปัจจุบันจำนวนคนร่วมทำงานลดลงเหลือ 12 คน เนื่องจากมีปัญหาทางสุขภาพนั่งนาน ๆ ไม่ได้

3.2 รูปแบบและกฎเกณฑ์ในการรับช่วงงาน

ลักษณะงานที่กลุ่มผู้หญิงที่บ้านดงสระพัง ตำบลกุดสระ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี คือ การทำกลีบดอกไม้ผ้า กลีบใบ ซึ่งจะไปประกอบเป็นดอกไม้ประดิษฐ์อีกครั้งหนึ่ง งานที่บริษัทส่งมาให้หัวหน้าสายในบ้านดงสระพังค่อนข้างจะสม่ำเสมอ แม้จะขาดช่วงบ้างในบางเดือนแต่ก็นับว่างานจะมาประจำ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากบางครั้งหัวหน้าสายสั่งอุปกรณ์มาไม่ทัน และบางครั้งคนทำงานซึ่งเป็นผู้หญิงแม่บ้านติดภาระกิจทางครอบครัวไม่ได้มาทำงานในช่วงนั้นบ้าง เป็นต้น

ลักษณะการจ้างงานระหว่างหัวหน้าสายกับโรงงานนั้นเป็นลายลักษณ์อักษร เนื่องจากจะต้องมีระบบการเสียภาษีการรับวัสดุอุปกรณ์กับทางบริษัท ซึ่งจะต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ส่วนการทำงานของกลุ่มผู้หญิงที่รับงานต่อจากหัวหน้าสายนั้น ลักษณะการจ้างเป็นการตกลงด้วยวาจา มีการเล่ารายละเอียดของการทำงาน ค่าจ้าง เมื่อได้รับทราบและสนใจที่จะทำงานด้วยกันก็เริ่มต้นทำงานได้เลย ไม่มีกฎเกณฑ์ใดๆ ไม่มีการค้ำประกัน ไม่มีสวัสดิการ ต่างคนต่างทำงาน

ไม่มีการช่วยเหลือกันและกัน เพราะทำงานได้ค่าตอบแทนรายขึ้น ใครทำมากได้มากใครทำน้อยได้น้อย

3.3 เครื่องมือที่จำเป็นในการผลิต และการลงทุน

อุปกรณ์ เครื่องมือ ที่สำคัญในการผลิตขึ้นส่วนเพื่อทำดอกไม้ประดิษฐ์ที่สำคัญมีเครื่องพิมพ์กลีบดอกและเครื่องพิมพ์กลีบใบ ซึ่งโดยทั่วไปจะถูกเรียกว่า “เครื่องเยียบกลีบดอกไม้” ซึ่งส่วนนี้จะวางอยู่บนโต๊ะ ขณะเดียวกันส่วนล่างจะเป็นสายพานคันเร่งคล้ายจักรเย็บผ้า เมื่อจะใช้ต้องเสียบปลั๊กไฟ นำวัสดุใส่ลงไปแบบพิมพ์ เท้าเหยียบคันเร่งด้านล่าง นำวัสดุที่ใส่เข้าไปออกมา ก็จะได้รูปร่างตามแบบพิมพ์ที่ต้องการ วัสดุที่สำคัญก็คือผ้าขนาดต่างๆ ตัดเป็นรูปกลีบดอกไม้และใบไม้เรียบร้อยแล้ว แบบพิมพ์และวัสดุอุปกรณ์ทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบริษัทเวิร์ลด์ฟอร์เรสต์จะเป็นผู้จัดหาให้และนำมาส่งให้ถึงบ้านหัวหน้าสายซึ่งจัดเป็นโรงงานขนาดเล็กประจำหมู่บ้าน สมาชิกจะมาทำที่นี่เป็นจุดเดียว เครื่องจักรหากมีการชำรุดบริษัทจะมาซ่อมหรือนำเครื่องใหม่มาเปลี่ยน

การทำงานประเภทนี้ไม่ต้องมีเงินลงทุนเพราะวัสดุอุปกรณ์ทุกชนิด ผู้ว่าจ้างเป็นผู้จัดหาให้ สมาชิกเพียงแต่ใช้แรงกายของตนทำงานเท่านั้น หัวหน้าสายมีระบบการจัดการเนื่องจากทุกคนที่ทำงานต้องมาทำงานที่บ้านหัวหน้าสาย ซึ่งจัดบริเวณเหมือนโรงงาน มีโต๊ะยาว วางอุปกรณ์การทำงาน สมาชิกนั่งหันหน้าเข้าหากัน บนโต๊ะมีเครื่องพิมพ์ ปลั๊กไฟติดตั้ง มีเก้าอี้ให้นั่งตามจำนวนคนที่ทำงาน การทำงานนี้ต้องใช้ไฟฟ้า หัวหน้าสายจึงคิดค่าใช้จ่ายค่าไฟฟ้าร้อยละ 10 บาท และหักภาษีร้อยละ 3 เงินทั้งสองส่วนจะหักจากรายได้ที่คนทำงานได้รับ เช่น ถ้าคนงานทำงานได้ค่าจ้าง 100 บาท จะได้รับจริง 87 บาท โดยเฉลี่ยแล้วคนงานจะถูกหักเงินประมาณคนละ 265 บาทต่อเดือน

3.4 สถานที่ทำงาน เวลาทำงาน ขั้นตอนทำงานและแรงงานสมทบ

ขั้นตอนของการทำงานของผู้หญิงกลุ่มนี้ไม่มีขั้นตอนใดที่ซับซ้อนยุ่งยาก ในช่วงแรกนั้นจะมีอบรมการทำที่บ้านหัวหน้าสายโดยมีคนจากโรงงานมาฝึกสอนต่อจากนั้นก็ฝึกหัดทำ และเริ่มต้นทำงานเลย ส่วนคนที่มาทำงานทีหลังก็จะเรียนรู้จากคนที่ทำอยู่ก่อนแล้ว เมื่อมีปัญหา ก็จะถามหัวหน้าสาย หรือขอคำแนะนำจากผู้มีประสบการณ์ แรงงานที่มาทำงานที่บ้านหัวหน้าสาย นอกจากผู้หญิงในกลุ่มที่ทำงานอยู่เป็นประจำแล้ว ยังมีลูกหลานที่เมื่อว่างจากงานอื่นหรืออยู่ในช่วงโรงเรียนหยุดก็จะมาช่วยมารดาของตนทำงาน โดยเฉลี่ยแล้วจะมีแรงงานมาช่วยทำ 2 คน จะใช้เวลาทำงานในแต่ละวันประมาณ 10.7 ชั่วโมง แต่ถ้าช่วงไหนที่งานเร่งก็จะต้องทำงานยาวนานกว่านี้ การเริ่มงานส่วนใหญ่จะเริ่มในตอนเช้า หลังจากที่แต่ละคนทำงานบ้านต่างๆ เรียบร้อยแล้ว หยุดพักเพื่อทานอาหารกลางวันและเริ่มงานในช่วงบ่าย พอช่วงเย็นก็จะกลับบ้านไปปรุงหาอาหารให้

สมาชิกในครอบครัว และกลับมาทำงานอีกครั้งในช่วงกลางคืน ในกรณีที่มียางแรงด่วน ส่วนมากจะทำงานทุกวันโดยไม่หยุดเลย (9 คน) แต่มีบางคนที่ไม่ทำงานทุกวัน ทั้งนี้แล้วแต่ที่บ้านมีปัญหายุ่งยากหรือไม่ โดยเฉลี่ยจะทำงาน 26 วันต่อเดือน

3.5 การฝึกทักษะ

การฝึกทักษะเพื่อทำงานอัดกลีบดอกไม้หรือใบไม้จะทำที่บ้านหัวหน้าสาย เป็นงานที่ค่อนข้างง่าย ฝึกทำเพียงวันเดียวก็สามารถทำได้ และเริ่มต้นทำงานได้เลย

4. สภาพการทำงาน

4.1 อัตราค่าจ้างและการส่งมอบงาน

ค่าแรงของสมาชิก บริษัทจะคิดให้ชุดละ 24 บาท ซึ่งแต่ละชุดประกอบด้วย ดอกใบ ดอกกลีบดอกเล็ก ดอกกลีบดอกใหญ่ และดอกกลีบเลี้ยง ภายใน 1 วัน หากทำไปเรื่อยๆ ไม่เร่งรีบนักจะสามารถทำได้ 5 ชุด ซึ่งจะมีรายได้ 120 บาท บริษัทจะจ่ายเงินเดือนละครั้ง ในช่วงปกติสมาชิกก็จะได้เงินเดือนละประมาณ 2,000-4,000 บาท ถ้าช่วงงานเร่งได้ประมาณ 5,000 บาท แต่ช่วงงานน้อยประมาณ 1,000-2,000 บาท รายได้ที่ได้ก็จะนำไปใช้จ่ายในครอบครัวเป็นค่าอาหาร เพราะสมาชิกส่วนใหญ่ที่ทำไม่มีที่นาต้องซื้อข้าวกิน ก่อนที่จะทำดอกไม้ก็รับจ้างทำก่อสร้าง บางคนไปรับซื้อผักไปขายที่ตลาด ทำขนมจีนขาย ซึ่งรายได้ก็พอๆกับทำดอกไม้จึงมาเลือกทำดอกไม้เพราะได้อยู่ที่บ้าน

ส่วนหัวหน้าสาย จะได้รับค่าตอบแทนจากบริษัทร้อยละ 20 โดยจะถูกหักภาษีไว้ร้อยละ 3 เหลือได้ร้อยละ 17 ซึ่งเงินจำนวนนี้จะมีต้นทุนในการจ่ายค่าไฟ ค่าสร้างโรงเรือน ค่าโต๊ะเก้าอี้ และค่ารถติดต่oprะสานงานกับบริษัท โดยเฉลี่ยแล้วในช่วงปกติที่ไม่มียางแรงจะรับเงินค่าแรงประมาณ 40,000 บาท หัวหน้าสายจะได้ 8,000 บาท (ยังไม่หักค่าไฟ และภาษี) หากมีงานเร่งเข้ามาก็จะมีรายได้เพิ่มมากขึ้น นอกจากค่าตอบแทนแล้วหัวหน้าสายยังมีรายได้จากการอัดกลีบดอกและใบเหมือนสมาชิกด้วย

4.2 คุณสมบัติของผู้รับงาน

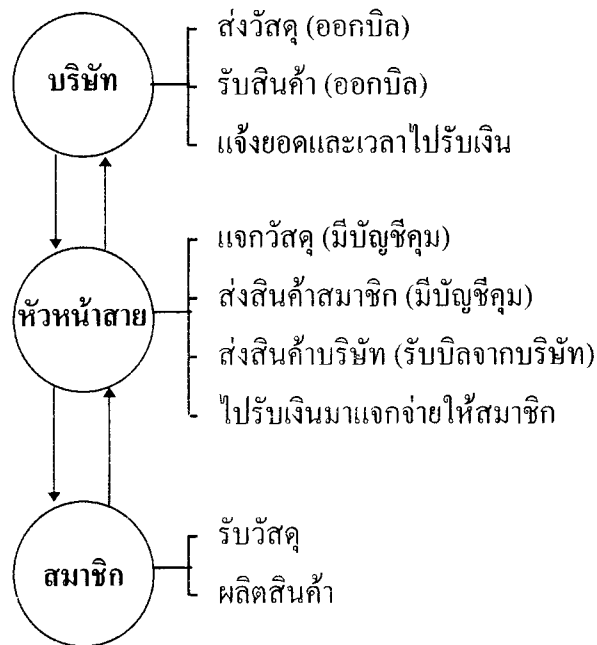
เมื่อถามถึงคุณสมบัติของผู้ที่จะมาทำงาน หัวหน้าสายตอบว่าตนเองไม่ได้ตั้งกฎเกณฑ์ในการเลือกคนทำงาน ใครอยากทำก็มาทำใครจะเลิกทำเมื่อใดก็สามารถเลิกได้

4.3 ขั้นตอนการส่งงานจากผู้ว่าจ้างถึงผู้รับจ้าง

ศูนย์รวมของการรับ-ส่งงานคือ บ้านของหัวหน้าสาย บริษัทจะมาติดต่อรับงานและส่งวัสดุทุกวัน จำนวนไม่แน่นอน บางครั้งมากบางครั้งน้อย ซึ่งหัวหน้าสายจะเฉลี่ยให้สมาชิกมีงานทำในจำนวนเท่าๆ กัน เท่าที่ผ่านมาจะไม่ค่อยมีงานเสียเพราะเป็นงานง่าย เพียงนำกลีบใบ

หรือดอกใส่ในพิมพ์แล้วเหยียบโดยอาศัยความร้อนจากกระแสไฟฟ้า เมื่อนำออกมาจากพิมพ์ก็จะ
เป็นรูปตามพิมพ์นั้น

ขั้นตอนการรับส่งงานจากบริษัทถึงหัวหน้าสายและสมาชิก เป็นดังแผนภูมิต่อไปนี้

5. สวัสดิการในการทำงาน

ในจำนวนผู้ให้ข้อมูล 12 คน พบว่า มีผู้ที่พอใจงานที่ทำอยู่ 7 คน โดยให้เหตุผลว่า เป็นงานอยู่ใกล้บ้านและค่อนข้างเป็นงานสบาย ตนไม่มีความรู้สูง อายุมากแล้วไปทำงานหนักๆ เช่นงานก่อสร้างหรืองานอื่นๆ คงไม่ได้ งานนี้จึงดีและเหมาะสม ส่วนคนที่ไม่พอใจต่องานที่ทำอยู่ให้เหตุผลว่า ค่าแรงที่ได้ต่ำเกินไป นอกจากนี้ปัญหาที่สร้างความไม่พอใจมากที่สุดคือ การจ่ายเงินไม่ตรงตามเวลา ตามข้อตกลงทางโรงงานจะต้องจ่ายเงินค่าแรง 2 ครั้งต่อเดือน แต่ในช่วงหลัง 3 เดือนแล้ว ยังไม่ได้จ่ายค่าแรงก็มี ในอดีตนั้นจำนวนคนที่ทำงานมีมากกว่านี้ แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์จ่ายเงินไม่ตรงเวลาคนทำงานจึงไม่อยากทำงานไปทำงานอย่างอื่นทำ

เมื่อถามถึงข้อคิดเห็นต่อสวัสดิการด้านต่างๆ ที่ต้องการ ผู้หญิงทำงานเหยียบดอกไม้เสนอขอเพิ่มสวัสดิการไว้หลายประเด็น เช่น 1) ควรเพิ่มอัตราค่าแรงให้บ้าง 2) ขอให้ตรงเวลาในการจ่ายค่าแรงให้เป็นไปตามที่ตกลงกันไว้คือ เดือนละ 2 ครั้ง 3) มีงานมาให้ทำอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องไม่ขาดช่วง 4) มีสวัสดิการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วยหรือเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน และ 5) ขอสวัสดิการทุนการศึกษาให้กับลูกคนทำงานด้วย

6. ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

งานทำกลีบดอกไม้เมื่อเทียบกับงานก่อสร้าง หรืองานที่ใช้แรงงานอื่นๆ แล้ว นับว่างานทำกลีบดอกไม้เป็นงานที่เบากว่า ไม่ต้องทำงานกลางแจ้งแดดร้อน มีอิสระในการทำงาน จะหยุดพักเมื่อใดก็สามารถทำได้ นอกจากนี้ยังเป็นงานที่อยู่ใกล้บ้านสามารถเดินทางกลับบ้านเพื่อไปดูแลบ้านได้ หรืออาจจะนำลูกมาเลี้ยงในสถานที่ที่ตนทำงานก็ได้

เนื่องจากการทำงานไม่ได้มีการแบ่งหน้าที่กันทำ สมาชิกต้องรับทำเป็นชุด แต่ละชุดประกอบด้วยใบและกลีบดอกไม้ 3 ขนาด คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ ใครมาถึงก่อนก็จะหยิบมากกว่า บางครั้งคนมาทีหลังจะไม่ได้งานก็จะกลับบ้านและไม่พอใจ บางคนที่ยึดไปมากโรงงานเร่งเพราะเป็นงานด่วน ตัวเองไม่สามารถทำให้เสร็จตามเวลาก็จะแบ่งให้คนอื่นทำ ซึ่งจะเกิดเหตุการณ์อย่างนี้แทบทุกวัน หัวหน้าสายจึงพยายามแบ่งให้เท่าๆ กัน

เนื่องจากสมาชิกที่มาทำงานร่วมกันนี้เป็นผู้หญิงทั้งหมด จึงมีการแบ่งเวลาของตนเองว่าในช่วงเช้าตนจะต้องทำงานบ้านให้เสร็จก่อน แล้วจึงมาทำงานที่บ้านหัวหน้าสาย ในตอนเย็นจึงกลับบ้านไปทำอาหารเย็นให้สมาชิกในครอบครัวรับประทาน หากช่วงไหนที่มีงานเร่งก็จะกลับมาทำงานในช่วงกลางคืนอีกครั้ง เมื่อถามสมาชิกว่ามีปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวหรือไม่ที่ต้องมาทำงาน ได้รับคำตอบว่าไม่มีปัญหาอะไร สมาชิกบางคนจะช่วยทำกับข้าวเวลาที่ภรรยาของตนทำงาน ในขณะที่สามีของบางคนจะมาช่วยทำงานแทนภรรยาเพื่อให้ภรรยากลับบ้านไปทำกับข้าว เป็นต้น ส่วนงานที่หนัก เช่น คนในหมู่บ้านนั้นจะไม่ค่อยได้เข้าไปมีส่วนร่วมนักเพราะต้องทำงาน

นับว่างานอัดกลีบดอกไม้เป็นรายได้เสริมที่มาช่วยครอบครัวในชนบทได้พอสมควร หากปริมาณงานที่ได้รับจากบริษัทมาอย่างสม่ำเสมอ และการจ่ายเงินค่าแรงตรงตามเวลาที่กำหนดไว้

ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่ทำงานด้วยกันนั้น จะเป็นไปด้วยดีมีการพูดคุยปรับทุกข์กันได้เสมอ เมื่อขาดแคลนเงินก็จะให้ความช่วยเหลือให้เงินหยิบยืม เมื่อใครเจ็บป่วยก็จะไปเยี่ยมเยียน แบ่งปันอาหารการกินให้กันและกัน ทุกคนต่างคุ้นเคยกันดี

7. ผลกระทบทางด้านสุขภาพ

เนื่องจากการทำงานเย็บกลีบดอกไม้นี้ จะต้องนั่งทำงานและใช้ขาเหยียบสายพาน เพื่อให้แม่พิมพ์กลีบดอกไม้หรือใบไม้ได้รูปตามต้องการ ผลกระทบทางสุขภาพที่พบคือ อาการปวดขา ปวดหลัง หรือปวดท้องริดสีดวง กระเพาะปัสสาวะอักเสบ บางครั้งถ้าเป็นมากก็หยุดทำงานถึง 4-5 วัน ไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล โดยจะต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณครั้งละ 100-300 บาท นอกจากนี้เนื่องจากต้องทำงานกับอุปกรณ์ที่ต้องใช้ไฟฟ้า จึงเกิดอุบัติเหตุ ไฟฟ้าดูด ไฟฟ้าช็อต

อยู่บ่อยๆ บางคนก็ปล่อยให้หายไประยะหนึ่งไม่ได้รักษาอะไร หรือบางคนเมื่อเกิดอาการเมื่อยก็จะหยุดพัก เปลี่ยนอิริยาบถ

8. ปัญหาและข้อเสนอของผู้รับช่วงงานดอกไม้ประดิษฐ์

มีปัญหาและข้อเสนอหลักๆ เกี่ยวกับการจ่ายเงินค่าแรง และสวัสดิการด้านต่างๆ ต่อบริษัทผู้ว่าจ้าง ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. อยากให้ผู้ว่าจ้างรับผิดชอบเรื่องค่าจ้าง เงินควรออกตรงเวลาเพราะเงินน้อยอยู่แล้ว เพราะบางครอบครัวเงินส่วนนี้ถือว่าเป็นรายได้หลัก เมื่อไม่ได้รับตรงเวลาก็จะเดือดร้อนและครอบครัวที่เป็นรายได้เสริมคือทำเป็นงานอดิเรกก็ไม่อยากทำเพราะเงินน้อยอยู่แล้วยังออกช้า ควรจ่าย 15 วันต่อครั้ง
2. อยากให้งานเข้ามาเรื่อยๆ สม่ำเสมอเพราะบางช่วงงานไม่ค่อยมีทำให้ได้รับเงินน้อยสำหรับกลุ่มที่ทำงานดอกไม้ประดิษฐ์ที่รับไปทำที่บ้านอยากให้ขึ้นราคาเพราะค่าตอบแทนน้อยมาก แต่ต้องเสียเวลาในการทำเหมือนงานอื่นๆ

ส่วนข้อเสนอที่กลุ่มผู้หญิงทำงานเย็บดอกไม้มีต่อรัฐบาลเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนการทำงานมี 4 ประการ คือ

1. ให้รัฐบาลควบคุมให้ผู้ประกอบการจ่ายเงินค่าจ้างตรงตามเวลา และให้ดูแลการดำเนินกิจการของผู้ประกอบการอย่างใกล้ชิดว่าเขาเปรียบคนทำงานหรือไม่ตามมาตรฐานของการทำงานโดยทั่วไป
2. ให้รัฐดูแลควบคุมเรื่องอัตราค่าจ้างให้เป็นธรรม
3. มีสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลในยามเจ็บป่วย หรือเมื่อเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน
4. อยากให้รัฐกระจายงานกระจายรายได้ให้ชาวบ้านในชนบททำมากขึ้น และรายได้นั้นควรเหมาะสมกับการใช้แรงงานของชาวบ้านด้วย
5. อยากให้ราชการดูแลคุ้มครอง ให้บริษัทจัดสวัสดิการให้เหมือนเป็นพนักงานในโรงงานหากบริษัททำไม่ได้ ก็ให้ราชการจัดสรรงบประมาณมาชดเชย
6. อยากให้ราชการเป็นตัวแทนในการต่อรองด้านค่าจ้าง หรือหากเกิดมีปัญหาใดๆ กับบริษัทก็ให้ราชการช่วยเหลือชาวบ้าน

9. ปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงบางส่วนไม่รวมในกิจกรรมรับช่วงงาน

ปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงบางส่วนไม่ได้ร่วมเป็นสมาชิกทำงานอัดกลีบดอกไม้ก็คือ ปัจจัยด้านอาชีพที่มีอาชีพหลักที่ทำอยู่แล้ว คือ การทำนา ทำไร่ และปลูกผัก ซึ่งมีกิจกรรมที่ต้องทำตลอดทั้งปี จึงไม่มีเวลาที่จะมาร่วมทำงานด้วย

ปัจจัยเรื่องสุขภาพ ซึ่งจะต้องใช้เวลาทำงานด้วยการนั่งเกือบตลอดทั้งวัน คนที่สุขภาพไม่ดีนั่งนานแล้วเกิดอาการปวดหลังจะทำงานนี้ไม่ได้

ปัจจัยเรื่องค่าจ้างแรงงาน นอกจากค่าแรงค่อนข้างถูกแล้ว การจ่ายเงินยังไม่ตรงเวลา ทำให้คนที่เข้ามาใหม่ขยาดไม่อยากทำงานด้วย

ปัจจัยเรื่องครอบครัว ปัจจัยนี้แม้จะเกิดขึ้นน้อยรายแต่ก็เป็นประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจนั่นคือ มีเวลาให้ครอบครัวน้อยลง สมาชิกในครอบครัวขอร้องให้เลิกทำงานนี้ เพื่อความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวจะได้มีความแน่นแฟ้นเหมือนเดิม

กิจกรรมการรับช่วงงานเย็บชิ้นส่วนรองเท้า บ้านโพนยอ ตำบลหนองหาน อำเภอหนองหาน

1. ที่ตั้งของกิจกรรมการรับช่วงงานเย็บชิ้นส่วนรองเท้า

ชุมชนบ้านโพนยอ ตั้งอยู่ที่หมู่ 8 ตำบลหนองหาน อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 4 กิโลเมตรและห่างจากถนนราดยางประมาณ 2 กิโลเมตรพื้นที่ของชุมชนทั้งหมดประมาณ 5,000 ไร่โดยแบ่งออกเป็นที่อยู่อาศัย 30 ไร่ และที่ดินทำนาประมาณ 4,770 ไร่

จำนวนครัวเรือนของชุมชนมีประมาณ 95 ครัวเรือน ประชากร 480 คน ผู้หญิงจะมีจำนวนมากกว่าผู้ชายเล็กน้อย ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงานและคนชราที่มีสัดส่วนที่น้อยที่สุดเมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมด ประชากรวัยแรงงานส่วนใหญ่มีความรู้เพียงอ่านออกเขียนได้ จบการศึกษาระดับประถมเป็นส่วนใหญ่ จะมีเพียงเด็กรุ่นใหม่เท่านั้นที่กำลังเรียนอยู่ในระดับมัธยม

ประชากรส่วนใหญ่จะเกิดในชุมชน ที่มาจากถิ่นอื่นก็เข้ามาโดยการแต่งงานกับคนในหมู่บ้านทั้งหญิงและชาย มีสมาชิกในชุมชนจำนวนไม่น้อยที่อพยพไปทำงานถิ่นอื่น แต่กระนั้นก็ยังมีการซื้ออยู่ในทะเบียนบ้านอยู่ โดยอพยพไปทำงานในกรุงเทพฯ ในโรงงานบ้าง หรืองานก่อสร้าง โดยจะไปกันทั้งครอบครัว จะกลับมาบ้างในช่วงเทศกาล เช่น ปีใหม่ หรือสงกรานต์ คนเหล่านี้จะไม่ทำนาที่นาของตนจะให้พี่น้องทำหรือให้เช่า โดยจะแบ่งข้าวที่ได้คนละครึ่งกับคนเช่า

ลักษณะการสร้างบ้านเรือนของคนในชุมชน จะยังคงเป็นการสร้างบ้านในลักษณะเดิม คือ การสร้างบ้านไม้ใต้ถุนสูง ด้านล่างของตัวบ้านใช้ทำเป็นคอกเลี้ยงวัวควาย ส่วนหลังคามุงด้วยสังกะสี การตั้งบ้านเรือนจะตั้งเป็นกลุ่มๆ ตามแนวถนนดิน ซึ่งเป็นทางสัญจรในชุมชน โดยมีรั้วกันอาณาเขตระหว่างตัวบ้านกับถนน ส่วนรั้วกันอาณาเขตบ้านต่อบ้านก็มีบ้าง ส่วนบ้านที่ปลูกสร้างขึ้นใหม่จะเป็นบ้านชั้นเดียวทำด้วยปูนคมีเพียงกรอบหน้าต่างและประตูเท่านั้นที่เป็นไม้

ภายในชุมชนจะมีประปาหมู่บ้านซึ่งเริ่มใช้ตั้งแต่ปี 2527 และมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน ตั้งแต่ปี 2526 โรงเรียนประถมประจำหมู่บ้าน คือ โรงเรียนบ้านโพนยอ ซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ชั้นเด็กเล็ก จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีวัดประจำหมู่บ้าน และเมื่อเจ็บป่วยจะไปที่โรงพยาบาลหนองหานซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก แทบทุกครัวเรือนมีรถจักรยานยนต์เป็นยานพาหนะ

อาชีพหลักของคนในชุมชน คือ การทำนาและรับจ้าง อาชีพเสริมรายได้ที่ทำกันแทบทุกครัวเรือน คือ รับจ้างเย็บชิ้นส่วนรองเท้าที่รับจากโรงงานในกรุงเทพฯ และมีโรงงานมาตั้งในหมู่บ้านผักตบ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ใกล้กับชุมชน ชาวที่ปลูกจะปลูกทั้งข้าวเหนียวและข้าวเจ้า ข้าวเหนียวจะปลูกไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน ส่วนข้าวเจ้านั้นจะปลูกเพื่อขายเป็นส่วนใหญ่ ที่ดินทำกินของแต่ละครัวเรือนโดยเฉลี่ยจะถือครองครัวเรือนละ 10 ไร่ โดยจะเป็นการถ้ำไถเป็นมรดกตกทอดจากพ่อแม่ ไม่ค่อยมีการซื้อขายที่ดินกันนัก สิทธิถือครองจะเป็น นส. 3 ก. รายได้โดยเฉลี่ยของประชากรจะประมาณ 36,000 บาทต่อปี โดยจะมีรายได้หลักจากการเย็บรองเท้า ซึ่งในส่วนนี้จะเห็นว่าการนี้ทำให้คนในชุมชนพอมีเงินทองไว้ใช้สอยและลดการอพยพออกไปทำงานต่างถิ่นได้ในระดับหนึ่งด้วย

2. ลักษณะของผู้หญิงที่รับช่วงงาน

คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้หญิงทำงานรับช่วงทำรองเท้าที่ชุมชนบ้านโพนยอ ตำบลหนองหาน อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี จำนวน 30 คน ข้อมูลต่างๆ ที่คณะผู้วิจัยค้นพบว่า อายุของผู้ให้ข้อมูลโดยเฉลี่ย 31.03 ปี อายุน้อยที่สุด 16 ปี อายุมากที่สุด 52 ปี ในจำนวนนี้มีทั้งผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน และผู้หญิงที่แต่งงานมีครอบครัวแล้ว ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีถึง 17 คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 12 คน มีเพียงคนเดียวที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ย 4.06 คน มีจำนวนสูงสุดคือ 6 คน และน้อยที่สุดคือ 3 คน รายได้ต่อครัวเรือนโดยเฉลี่ย 3,798.21 บาทต่อเดือน รายได้หลักคือการทำรองเท้ารายได้ที่ได้จากการทำงานรับช่วงทำชิ้นส่วนรองเท้า อยู่ระหว่าง 1,000-10,000 บาท ตามจำนวนในครัวเรือนที่ร่วมทำงาน รวมทั้งชิ้นส่วนงานที่ทำด้วย โดยเฉลี่ยจะได้ค่าจ้างคนละ 2,800 บาทต่อเดือน และบางส่วนจากการขายข้าวซึ่งเป็นรายได้รายปี อาชีพหลักแต่ดั้งเดิมของครัวเรือนคือ ทำนา ดังนั้นส่วนใหญ่จึงมีที่นา (23 คน) โดยเฉลี่ยมีที่นา 19.26 ไร่ต่อครัวเรือน และไม่มีที่นา 7 คน ที่สร้างบ้านโดยเฉลี่ย 266.67 ตารางวา สิทธิการถือครองเกือบครึ่งเป็นของตนเอง ส่วนที่เหลือเป็นของมารดา บิดา เป็นของยาย ย่า และเช่า จำนวนลดหลั่นกันลงไป (ตารางที่ 16)

บ้านของผู้ให้ข้อมูล 17 คน เป็นบ้านไม้ชั้นเดียวได้ทุนสูง และที่เหลือเป็นบ้าน 2 ชั้น ชั้นบนทำด้วยไม้และชั้นล่างทำด้วยปูน ทุกหลังคาเรือนมุงหลังคาด้วยสังกะสี ส่วนใหญ่สภาพการ

ปลูกสร้างบ้านจะปลูกสร้างอย่างถาวร และมี 3 หลังคาเรือนมีลักษณะการปลูกสร้างอย่างไม่ถาวร มั่นคงนัก และมี 1 หลังที่กำลังก่อสร้างบ้านอยู่ สภาพบ้านจึงมีสภาพการปลูกสร้างอย่างชั่วคราว เท่านั้น แต่ละบ้านที่มีที่นาจะมีอยู่ข้างปลูกสร้างในบริเวณบ้าน 1 หลัง ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีการกัน คอกสัตว์นักจะมีเพียงบางบ้านเท่านั้น (ตารางที่ 17)

เครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีกันเกือบทุกบ้าน คือ เครื่องรับโทรทัศน์ รองลงมา คือ เทปสเตรโอ และตู้เย็นตามลำดับ พาหนะที่สมาชิกใช้สัญจรไปมาที่มีกันมาก คือ จักรยาน และจักรยานยนต์ ซึ่งมีเพียง 8 หลังคาเรือนเท่านั้นที่มี และมี 12 ครัวเรือนที่หุงต้มด้วยเตาแก๊ส (ตารางที่ 18) โดยสรุป ส่วนใหญ่ผู้ให้สัมภาษณ์มีฐานะปานกลาง

3. สภาพการทำงานรับช่วงเย็บขึ้นส่วนรองเท้า

3.1 ประวัติความเป็นมาของการรับช่วงงาน

จากการสัมภาษณ์ นายประยงค์ ศรีภิรมย์ หัวหน้าสาย วัย 40 ปี ทราบว่าการรับช่วง งานทำขึ้นส่วนรองเท้าในหมู่บ้านโพยอ นั้น เริ่มในปี พ.ศ.2528 แต่ก่อนหน้านั้น นายประยงค์ มี ประสบการณ์การทำงานในโรงงานเย็บรองเท้า ชื่อ บริษัท Bordin Footwear Corp., Ltd. ตั้งอยู่ใน กรุงเทพฯ เป็นเวลา 8 ปี เริ่มตั้งแต่ประมาณปี 2519 เนื่องจากไม่มีที่นาตนจึงต้องไปเผชิญโชคหา งานทำในเมืองใหญ่ ต่อมาในปี 2527 ตนได้กลับมาอยู่บ้าน

ในปี พ.ศ. 2528 เจ้าของโรงงานตามมาที่บ้านเพื่อติดต่อให้รับงานเย็บรองเท้าจาก โรงงานในกรุงเทพฯ มาทำในหมู่บ้าน เพราะที่โรงงานมีงานล้นมือ และคนงานหายาก หัวหน้าสาย (นายประยงค์) เห็นว่าเพื่อนในหมู่บ้านหลายคนมีประสบการณ์เย็บรองเท้าในโรงงานทั้งจาก กรุงเทพฯ และจากโรงงานที่มาตั้งในหมู่บ้านใกล้ๆ จึงรับเป็นผู้ประสานงานกับโรงงานในการนำงาน มาแจกจ่ายให้ชาวบ้านในหมู่บ้านโพยอทำตั้งแต่บัดนั้นจนถึงปัจจุบัน

การรับงานช่วงแรก บริษัทจะนำจักรเย็บหนังมาลงไว้ที่บ้านนายประยงค์ โดยต้องทำ สัญญาเรียกว่า สัญญารับฝากเครื่องจักร มีทั้งหมด 15 ตัว

ลักษณะของงานที่รับมาจะมี 2 ประเภท คือ

- งานเย็บหนังหน้า วัสดุ/อุปกรณ์ จะใช้จักร หนัง กาว และด้าย
- งานเย็บพื้น วัสดุ/อุปกรณ์ จะใช้ยางพื้นรองเท้า แผ่นรองพื้น เข็มยาว และด้าย

ในช่วงแรกมีสมาชิกมาก เช่น งานเย็บหนังหน้ามีจักรเย็บ 40 ตัว และผู้ช่วยในการติดกาวก่อนเย็บ จักร 1-2 คนต่อจักร 1 ตัว รวมประมาณ 90 คน ส่วนงานเย็บพื้นทำมากกว่า 100 คน ขยายพื้นที่ จากบ้านโพยอออกสู่หมู่บ้านข้างเคียง เช่น บ้านม่วง บ้านผักตบ จนถึงอำเภอสว่างดินแดน จังหวัดสกลนคร วิธีการขายงานของหัวหน้าสาย คือ จะขายไปสู่อำเภอภูพาน เพื่อน คนรู้จัก

สนิทสนมก่อน เมื่อเป็นที่รู้จักก็จะมีชาวบ้านอื่นๆ มาของานไปทำ หัวหน้าสายก็จะเลือกคนที่มีความรับผิดชอบงาน ทำอยู่เช่นนี้มาประมาณ 8 ปี จึงได้ลดงานลงเพราะทำไม่ไหวเนื่องจากมีพื้นที่ไถ และช่วงหลัง 2-3 ปี มางานที่ได้ทำก็ไม่ค่อยสม่ำเสมอ จึงลดจำนวนสมาชิกลง ปัจจุบันเหลือเพียงในบ้านโพยอมีจักร 30 หลัง เป็นของโรงงาน 15 หลัง ที่เหลือเป็นจักรของสมาชิกรวมการแจกงานเย็บหนังหน้า 17 จุด และงานเย็บพื้น 27 จุด

3.2 รูปแบบและกฎเกณฑ์ในการรับช่วงงาน

ผู้ผลิตรับช่วงงานมาจากหัวหน้าสาย บางคนก็เป็นญาติกัน ส่วนมากก็จะเป็นเพื่อนบ้านที่รู้จักและคุ้นเคยกันดี ครั้งแรกที่หัวหน้าสายไปชวนจะดูว่าใครที่เคยมีประสบการณ์เคยทำงานเย็บรองเท้าในโรงงานก็จะชวนให้มาทำงานด้วยเพราะหมู่บ้านนี้ส่วนหนึ่งเคยไปทำงานเย็บรองเท้าในโรงงานที่กรุงเทพฯ ส่วนคนที่ติดการรองเท้าไม่จำเป็นต้องเคยทำมาก่อน ถ้าสนใจก็ไปฝึกที่บ้านหัวหน้าสาย หรือกับเพื่อนบ้านก่อนเมื่อเป็นแล้วก็รับงานทำได้ ทางโรงงานจะจ่ายเงินให้กับหัวหน้าสายเพื่อให้หัวหน้าสายจ่ายให้กับสมาชิกอีกที ซึ่งทางโรงงานจะจ่ายตามจำนวนที่ทำได้และผ่านการตรวจสอบแล้วเท่านั้น ถ้าชิ้นไหนไม่เรียบร้อยมีตำหนิทางโรงงานจะไม่ส่งกลับมาแต่จะแก้ไขในโรงงานที่กรุงเทพฯ ส่วนค่าจ้างที่ได้รับหัวหน้าสายจะเป็นผู้หักไว้ร้อยละ 3 โดยบอกว่าเป็นค่าภาษี

ลักษณะงานต่างๆ ที่ผู้หญิงรับช่วงทำงานทำรองเท้าจำนวน 30 คน ที่คณะผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์นี้มีลักษณะการทำงานที่แตกต่างกันออกไป จำนวน 17 คน ทำหน้าที่เย็บพื้นรองเท้า และอีก 13 คน ทำหน้าที่เย็บหนังส่วนหน้าของรองเท้า แต่ขณะเดียวกันบางครั้งก็มียางอื่นๆ ให้ทำ เช่น เย็บหนังหุ้มรองเท้า เย็บขอบรอยรองเท้า หรือทำเข็มขัดรองเท้า เป็นต้น ในประเด็นเกี่ยวกับความสม่ำเสมอของการรับงานมาทำนั้น พบว่า มีจำนวนถึง 18 คนที่บอกว่าการทำไม่สม่ำเสมอ งานมักจะขาดช่วง หลังจากส่งงานแล้ว 2-3 วัน บางครั้งก็เป็นอาทิตย์ ส่วนในคนที่บอกว่าสม่ำเสมอ นั้นจะบอกว่ามีงานให้ทำทุกเดือนเพียงแต่ปริมาณของงานจะมากหรือน้อยเท่านั้น โดยเฉลี่ยต่อเดือนจะมีงานให้ทำประมาณ 20-25 วัน

3.3 เครื่องมือที่จำเป็นในการผลิตและการลงทุน

อุปกรณ์ในการผลิต เช่น จักรเย็บหนัง ซึ่งต้องใช้จักรอุตสาหกรรม สมาชิกต้องจัดหาเอง นอกจากนี้ยังมีเครื่องมือในการทำงานอื่นๆ อีก เช่น กรรไกรตัดหนัง กรรไกรตัดด้าย เข็มสอย เข็มเจาะรอย วัสดุที่ใช้ในการผลิต จะมีหนังหน้ารองเท้าหรือผ้าเพื่อทำรองเท้า พื้นรองเท้า หัวเข็มขัดที่ตกแต่งรองเท้า รองเท้าที่ผู้ว่าจ้างจัดหาให้ ส่วนวัสดุอย่างอื่นที่ประกอบในการทำงานคือ ด้ายเย็บต้องซื้อเอง หรือทางผู้ว่าจ้างจะจัดหาให้แต่จะหักจากค่าแรงเมื่อส่งงานแล้ว นอกจากนี้ยังมีกาว กระดาษกาว ที่ต้องจัดหาเอง เข็มราคา 30 บาทต่อเล่ม กาว 2 หน้า ม้วนละ 5 บาท

เงินลงทุนที่คนทำงานแต่ละคนต้องลงทุนในการทำงานนั้น ที่ต้องลงทุนสูง คือ คนที่เย็บหนังหน้ารองเท้า ซึ่งค่อนข้างจะมีค่าจ้างสูงกว่าคนที่เย็บพื้นรองเท้า ต้องลงทุนซื้อจักรอุตสาหกรรม ซึ่งมีราคาระหว่าง 13,000-18,000 บาทต่อหลัง หรือถ้าต้องซื้อเงินผ่อนจะประมาณ 26,000 นอกจากนี้ยังต้องมีเงินลงทุนเพื่อซื้อวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ อีก เช่น เข็มเจาะรอย อันละ 25 บาท เข็มเย็บด้วยมือ ราคาจะอยู่ระหว่าง 13-20 บาทต่ออัน ด้ายม้วนละ 45 บาท กาวประมาณ 100-160 บาทต่อเดือน ค่าไฟเนื่องจากใช้จักรอุตสาหกรรมประมาณเดือนละ 30-50 บาท ในบางกรณีผู้ว่าจ้างจะเป็นคนซื้อจักรให้กับผู้รับงาน และหักค่าแรงรายเดือนจากคนที่ทำงานนั้นเดือนละ 1,000 บาท เงินลงทุนส่วนใหญ่จะเป็นเงินของตนเอง มี 2 รายที่กู้ยืมเงินจาก ธกส. และยืมเงินจากญาติพี่น้อง

3.4 สถานที่ทำงาน เวลาทำงาน ขั้นตอนในการทำงานและแรงงานสมทบ

เมื่อถามถึงประเด็นว่านอกจากผู้ให้ข้อมูลที่ทำงานเย็บชิ้นส่วนรองเท้าแล้วมีผู้ใดอีกบ้างที่เป็นแรงงานเสริมช่วยทำงาน ผลปรากฏว่า 18 คน จากผู้ให้ข้อมูล 30 คน เป็นเพียงคนเดียวในครัวเรือนที่ทำงานนี้ อีก 5 คน มีตนเองและมารดาทำงานร่วมกัน และมีที่ช่วยกันทุกคนในครัวเรือนมี 4 คน คือ ทั้งพ่อ แม่ และลูกอีก 2 คน ช่วยกันทำ และมีช่วยกัน 3 คนในครัวเรือน 2 คน ดังนั้นโดยเฉลี่ยจะมีแรงงานทำงานเย็บชิ้นส่วนรองเท้าทั้งสิ้น 1.4 คน ส่วนชั่วโมงการทำงานโดยเฉลี่ยคือ 10.6 ชั่วโมง ซึ่งทั้งนี้ชั่วโมงการทำงานจะขึ้นอยู่กับปริมาณงานที่โรงงานส่งมาให้หัวหน้าสายด้วย ถ้าส่งมาให้มากชั่วโมงการทำงานจะยาวขึ้น ชั่วโมงการทำงานของแต่ละคนไม่เท่ากัน บางคนมีภาระในการเลี้ยงลูกอาจทำงานได้น้อยกว่าสาวโสดที่ทำงานได้ตลอด บางคนเล่าว่าในช่วงกลางคืนนั้น ถ้ารายการทีวีจบเมื่อใดตนเองจึงเลิกทำงาน ในแต่ละเดือนจะมีเวลาทำงานประมาณ 27 วันต่อเดือน ซึ่งส่วนมากมีจำนวนถึง 29 คนที่จะทำงานในบริเวณบ้านของตน และมีเพียง 1 คน เท่านั้นที่ไปทำงานที่บ้านหัวหน้าสาย เนื่องจากไม่มีจักรอุตสาหกรรมเป็นของตนเอง โดยเฉลี่ยจะมีรายได้คนละ 2,800 บาทต่อเดือน รายได้จะอยู่ระหว่าง 1,000-10,000 บาท

3.5 การฝึกทักษะ

สำหรับคนที่มิหน้าที่เย็บรองเท้าส่วนมากเคยไปทำงานในโรงงานเย็บรองเท้าที่กรุงเทพฯ ดังนั้นเมื่อมารับงานก็จะดูจากตัวอย่างที่หัวหน้าสายเอามาให้ดู แล้วสามารถเย็บได้เลย ส่วนขั้นตอนการติดกาวก็ไม่ได้ฝึกอะไร ดูตัวอย่างหรือดูคนอื่นทำก็ได้ จักรที่ใช้เย็บส่วนมากจะซื้อเองเพราะจะได้ทำงานที่บ้านได้ มีบางคนที่ไม่มียักรเป็นของตนเอง ก็จะไปเย็บที่บ้านหัวหน้าสาย ซึ่งมีจักรอยู่หลายหลัง ส่วนการฝึกทักษะในการเย็บจะฝึกกันในครอบครัว ถ้าคนหนึ่งไม่ว่างก็จะเย็บแทนกันได้

ผลจากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม พบว่า ผู้หญิงที่ทำงานทำรองเท้าหลาย ๆ คน (9 คน) มีประสบการณ์การทำงานในโรงงานเย็บรองเท้าในกรุงเทพฯ มาก่อน เมื่อมีงานลักษณะเดียวกันมาให้ทำถึงในหมู่บ้านจึงรับทำงานทันที หลังจากที่ได้ทำงานจนเกิดความชำนาญ ส่วนคนอื่น ๆ นั้นจะเรียนรู้จากคนที่เป็งานมาแล้ว นอกจากนี้ในช่วงแรกที่โรงงานนำงานมาให้ทำนั้นได้ส่งพนักงานจากกรุงเทพฯ มาสอนให้ในหมู่บ้าน ต่อจากนั้นก็ฝึกหัดทำจากคนที่ทำเป็นก่อนแล้ว หรือบางคนศึกษาจากตัวอย่าง ศึกษาจากญาติพี่น้องที่ทำเป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการทำงานเย็บรองเท้าซึ่งเป็นงานที่ไม่ยาก เมื่อฝึกทำได้ระยะหนึ่งก็จะเริ่มรับงานมาทำเลย งานเย็บหนังรองเท้าส่วนหน้านั้นเป็นงานที่ต้องใช้ความชำนาญและทักษะพอสมควร งานส่วนนี้ผู้ที่ทำจึงมักจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานจากโรงงานทำรองเท้าในกรุงเทพฯ

4. สภาพการจ้างงาน

4.1 อัตราค่าจ้างและการส่งมอบงาน

หัวหน้าสายจะได้รับเงินจากบริษัทเดือนละ 2,000 บาท และมีเบี้ยเลี้ยงในการวิ่งรถรับส่งของให้สมาชิกอีกเที่ยวละ 400 บาท โดยประมาณแล้วจะได้ 6,000 บาท/เดือน รวมเงินเดือนจะได้ 8,000 บาท ซึ่งเงินจำนวนนี้จะถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายจากบริษัทไว้ ร้อยละ 3 รายได้นี้หัวหน้าสายต้องทำหน้าที่จ่ายงาน/เก็บงานจากสมาชิก เช็คลินค้าส่งโรงงาน ประสานงานทุกอย่าง รายได้อีกส่วนหนึ่งของครอบครัวหัวหน้าสาย คือ ที่บ้านจะมีจักรเย็บ 7 หลั ซึ่งมีภรรยา พี่สาว น้องสาว และน้องชายเย็บ โดยแต่ละคนจะมีรายได้ของตนเอง

ส่วนสมาชิก แผนกเย็บหนังหน้า จะทำตั้งแต่เย็บจักร ตัดกาว ตัดเข็มขัด มี 3 ราคา ขึ้นอยู่กับความยากง่าย คือ 4, 5 และ 15 บาท แผนกเย็บพื้นได้ค่าแรง 1.80 บาท/คู่ สำหรับรองเท้าเด็ก และ 2 บาท/คู่ สำหรับรองเท้าผู้ใหญ่ เมื่อคิดค่าแรงต่อวันแล้ว การเย็บพื้นรองเท้าได้ประมาณ 60 คู่ ใช้เวลารวมประมาณ 10 ชั่วโมง คิดเป็นรายได้ 108-120 บาท หากเป็นแผนกเย็บหนังหน้า หากงานง่ายสามารถทำได้ 400-500 บาท/วัน แผนกนี้จะถูกหักภาษีร้อยละ 3 และมีต้นทุนค่ากาว และด้ายด้วย

การรับเงินบริษัทจะจ่ายต่อเมื่อตรวจรับสินค้า แล้วจะโอนเงินเข้าบัญชีให้หัวหน้าสายเดือนละครั้ง อาจมีคลาดเคลื่อนจากวันนัดประมาณ 5-10 วัน เมื่อหัวหน้าสายได้รับเงินแล้วก็นำมาแจกจ่ายให้แก่สมาชิกตามบัญชีของแต่ละคน

ในประเด็นค่าปรับเมื่องานไม่ได้มาตรฐาน จะพบว่างานเย็บพื้นจะไม่มีปัญหาเรื่องคุณภาพ เนื่องจากเป็นงานที่ง่ายและไม่มีแบบที่เปลี่ยนแปลงบ่อย ทำเหมือนเดิมมาตลอด แต่ส่วนที่เป็นปัญหา คือ งานเย็บหนังหน้าหากทำผิดแบบตัวอย่างจะถูกปรับ เนื่องจากต้องจัดจ้างคนงาน

ในโรงงานแก้ไข โดยจะคิดค่าแรงเป็นชั่วโมงละ 1 บาท และจะคิดหักตามบัญชีรายได้ของผู้เย็บใน หมู่บ้านเป็นงวดตามสินค้า บางคนฝีมือไม่ดีหรือเริ่มแบบใหม่จะไม่ชำนาญจะถูกหักงวดละ ประมาณ 100-200 บาท

4.2 คุณสมบัติของผู้รับงาน

วิธีการเลือกสมาชิกของหัวหน้าสายจะใช้เกณฑ์ คือ เป็นผู้รับผิดชอบงานตรงเวลา และไว้ใจได้ ผู้ที่รับงานเย็บหนึ่งหน้าจะเป็นผู้มีประสบการณ์เย็บรองเท้าจากโรงงานมาก่อน หากไม่มีประสบการณ์ก็จะมาหัดเย็บที่บ้านหัวหน้าสายก่อน ส่วนผู้เย็บพื้นเริ่มแรกจะมาหัดที่บ้าน หัวหน้าสาย โดยหัวหน้าสายและภรรยาเป็นผู้สอนเมื่อฝึกจนเป็นแล้วก็มักกลับไปทำที่บ้าน

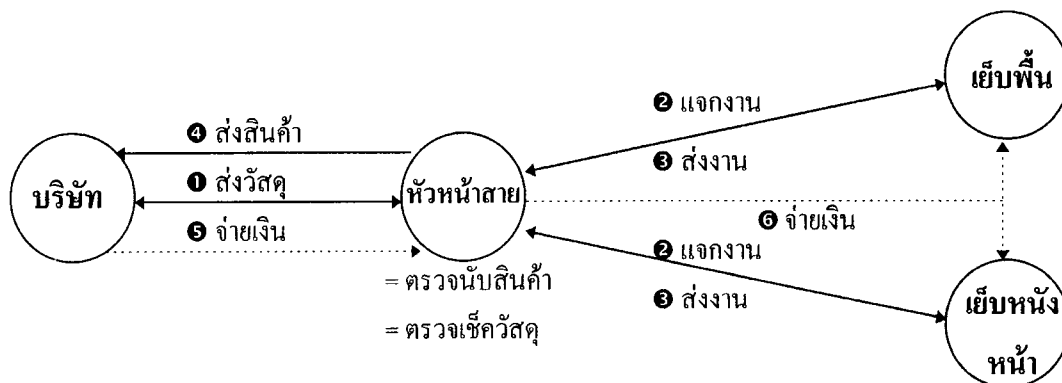
ลักษณะของการจ้างงานที่ต่างกันโดยทั่วไป คือ การตกลงด้วยวาจาไม่มีสัญญาผูกมัด ใดๆ เป็นการชักชวนกันทำงานโดยมีเงื่อนไขเบื้องต้นว่าจะจ่ายค่าแรงทุก 15 วัน

4.3 ขั้นตอนการส่งงานจากผู้ว่าจ้างถึงผู้รับจ้าง

การติดต่อประสานงานระหว่างหัวหน้าสายและบริษัทจะติดต่อผ่านโทรศัพท์มือถือ ส่วนการส่งรูปแบบและหนึ่งหน้าตัวอย่าง จะวาดภาพมาและส่งตัวอย่างมาทางรถทัวร์ ส่วนระหว่าง หัวหน้าสายกับสมาชิก เมื่อหัวหน้าสายได้รับแล้วก็เย็บเป็นแบบตัวอย่างแจกจ่ายไปตามจุด ส่งงานเย็บหนึ่งหน้า หัวหน้าสายจะเป็นผู้ไปแจกจ่ายตามบ้านที่อยู่ไกล ส่วนสมาชิกที่อยู่ใกล้บ้าน หัวหน้าสายก็จะมารับงานและส่งงานเอง ทุกๆ 3 วันจะส่งงานเก่าและรับงานใหม่ไปทำหัวหน้าสาย จะตรวจรับและทำบัญชีไว้ โดยออกใบรับสินค้าให้สมาชิกต่อครั้งและมีสำเนาเก็บไว้ที่หัวหน้าสาย 1 ใบ

เมื่อรวบรวมสินค้าที่ทำเสร็จแล้วได้พอสมควรก็จะบรรจุใส่กล่องส่งไปให้บริษัทโดย รถทัวร์ในช่วงแรกๆ แต่ระยะหลังงานมีมากขึ้นบริษัทจึงจัดรถรับ-ส่งสินค้า แต่ถ้าช่วงงานน้อยก็จะ ส่งโดยรถทัวร์เช่นเคย

ขั้นตอนการส่งมอบงานจากบริษัทมายังหัวหน้าสาย เป็นดังแผนภูมิการส่งงาน ดังนี้

5. สวัสดิการในการทำงาน

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่พอใจกับการทำงานเย็บชิ้นส่วนรองเท้าเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นงานที่อยู่ใกล้บ้าน ดีกว่าอยู่เฉยๆ โดยไม่มีอะไรทำ อายุก็มากแล้วไปทำงานอย่างอื่นก็คงไม่ได้ นอกจากนี้ก็มีโอกาสได้อยู่บ้านอยู่กับครอบครัวได้เลี้ยงดูลูกเอง และประการสำคัญงานเย็บชิ้นส่วนรองเท้านี้นับเป็นงานที่นำรายได้หลักเข้าสู่ครอบครัว นอกเหนือรายได้จากการทำนาที่เป็นรายได้รายปี และการรับจ้างอื่นๆ ในส่วนที่ไม่พอใจนั้นจะไม่พอใจค่าจ้างที่ค่อนข้างต่ำ และมีการลดอัตราค่าจ้าง เช่น เย็บพื้นรองเท้าคู่เล็ก จากเดิมคู่ละ 2 บาท ลดเป็นคู่ละ 1.50-1.80 บาท นอกจากนี้บางครั้งงานขาดช่วงไม่สม่ำเสมอ การจ่ายเงินค่าแรงไม่ตรงตามเวลา มักจะช้ากว่ากำหนด

ที่ผ่านมาผู้รับจ้างทำงานนี้ไม่เคยได้รับสวัสดิการใดๆ จากโรงงาน ดังนั้นผู้รับจ้างจึงมีข้อเสนอให้มีสวัสดิการด้านต่างๆ แก่คนที่ทำงานและเงื่อนไขอื่น อาทิเช่น 1) อยากให้มีสวัสดิการด้านรักษาพยาบาล 2) ต้องการให้เพิ่มอัตราค่าจ้างรายชิ้นให้สูงขึ้น 3) ขอให้ผู้จ้างจ่ายเงินค่าแรงให้ตรงตามกำหนดและครบตามจำนวน 4) ขอให้ส่งงานมาให้ชาวบ้านทำอย่างสม่ำเสมอไม่ขาดช่วง 5) จะเป็นไปได้หรือไม่ที่จะไม่หักภาษีกับคนทำงาน ซึ่งขณะนี้หักร้อยละ 3 จากค่าแรงที่ทำได้ในแต่ละเดือน

6. ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

อาชีพนี้ทำเกือบทุกครัวเรือนในหมู่บ้านโพนยอ จึงมีผลกระทบอย่างยิ่งต่อชีวิตความเป็นอยู่ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมของคนในชุมชน บางครัวเรือนสมาชิกที่อยู่ในวัยแรงงานช่วยกันรับช่วงทำชิ้นส่วนรองเท้ากันหมด งานนี้สามารถดึงคนบางส่วนที่ไปทำงานในต่างถิ่น เช่น กรุงเทพฯ หรือที่อื่นๆ กลับมาทำงานอยู่ในชุมชน คนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์ทำงานเย็บรองเท้าในกรุงเทพฯ มาก่อน จึงไม่มีปัญหาเรื่องทักษะในการทำงาน

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้รับช่วงทำงานเย็บชิ้นส่วนรองเท้า พบว่า รายได้จากการทำงานนี้ นับเป็นรายได้หลักของครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกินในชุมชน หากเป็นผู้ที่มีที่ดินก็จะเป็นรายได้เสริมที่เป็นเงินสดประจำเดือนของครัวเรือน นอกเหนือจากการขายข้าวซึ่งนับเป็นรายได้ประจำปี รายได้ที่ได้รับในกรณีทำงานช่วยกัน 3 คน ทั้งเย็บหนังหน้า และติดกาวจะได้ประมาณ 5,000-6,000 บาทต่อเดือน เริ่มทำงานประมาณ 8.00-18.00 น.หยุดพักรับประทานอาหารเที่ยงบ้างถ้าเหนื่อยก็จะหยุดพักเป็นช่วงๆ หากมีงานเร่งก็จะทำงานในช่วงกลางคืนด้วย

บทบาทของหญิงชายในครัวเรือนที่ทำงานรับช่วงนี้จะยังคงเป็นเหมือนกับในอดีต นั่นคือหน้าที่การทำอาหาร กวาดบ้าน ถูเรือน ซักรีดเสื้อผ้า จะเป็นหน้าที่ของผู้หญิง งานบ้านทั้งหมดผู้หญิงจะเป็นฝ่ายรับผิดชอบทั้งหมด แม้จะเคยขอให้ผู้ชายช่วยแต่ฝ่ายชายก็จะบอกว่าเป็น

หน้าที่ของผู้หญิง ส่วนเรื่องการเก็บรักษาเงินนั้นผู้หญิงจะรับดูแลและจัดการเรื่องเงินทั้งหมด แต่เวลาจำเป็นจะต้องใช้เงินก็จะปรึกษากันก่อนเสมอ

การทำงานนี้สมาชิกทุกคนในแต่ละครอบครัวพอใจ ไม่คิดจะกลับไปทำงานที่อื่นแล้ว เพราะทำที่บ้านสบายใจ อบอุ่น ได้ดูแลครอบครัว ได้ดูแลพ่อแม่ ซึ่งแก่แล้วและทำงานที่บ้านก็ไม่ต้องกังวล เหนื่อยเมื่อไหร่ก็พัก แต่อยู่ที่กรุงเทพฯ ต้องพยายามทำให้ได้มากที่สุด เพราะงานเป็นลักษณะเหมาขึ้น ใครทำมากก็ได้มาก ใครทำน้อยก็ได้น้อย ดังนั้นก็เร่งทำให้คุ้มกับค่าเช่าบ้าน และค่าใช้จ่ายอื่นๆ และจะได้มีเงินเหลือเก็บมากขึ้น

สำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนหรือของสังคม ก็จะไปรวมตามปกติไม่ได้ขาด แต่ถ้าบ้านไหนมีผู้อาวสุไธ เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า คนเหล่านี้ก็จะเป็นคนไป เช่น งานทำบุญในเทศกาลต่างๆ งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานศพ เป็นต้น

7. ผลกระทบทางด้านสุขภาพ

การทำงานเย็บชิ้นส่วนรองเท้านี้จะต้องนั่งทำงานค่อนข้างยาวนาน แม้จะสามารถเปลี่ยนอิริยาบถต่างๆ ได้ หรือพักผ่อนได้เนื่องจากเป็นการทำงานที่บ้าน ผลกระทบทางสุขภาพที่เกิดจากการทำงานนั้นจะเห็นว่า เกิดจากการนั่งทำงานนานทำให้เกิดอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย ปวดแขน ปวดขา ปวดเอว ปวดหลัง ปวดไหล่ บางคนเมื่อเกิดอาการเช่นนี้ก็หยุดงานเพียงแต่ซื้อยามารับประทานแก้ปวด แต่ในบางคนต้องไปหาหมอเพื่อรักษาต้องเสียเงินค่ารักษา 100-200 บาทต่อครั้ง

นอกจากนี้ต้องทำงานใช้กาวทารองเท้า กลิ่นกาว ทำให้ปวดศีรษะ บางคนทำงานหนัก เครียด เกิดอาการปวดศีรษะอย่างแรง ต้องหยุดงานถึง 7 วันเพื่อไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล โดยต้องจ่ายเงินค่ายาเองถึง 500 บาท นอกจากอาการเจ็บป่วยแล้วบางครั้งก็มีอุบัติเหตุเล็กๆ น้อยๆ เกิดขึ้น เช่น เข็มสอยรองเท้าทิ่มมือ เลือดออกเล็กน้อยแต่ไม่มีแผลซึ่งก็ไม่ถึงต้องหยุดงาน

นอกจากนี้ พบว่า แต่เดิมเคยมีปัญหาเรื่องของกาวที่เป็นชนิดที่ต้องผสมทินเนอร์ ทำให้สมาชิกมีอาการแพ้ แสบตา เป็นผื่นคัน แสบหน้าอก หายใจไม่ออก จึงได้เปลี่ยนเป็นกาวที่ผสมน้ำมันเบนซิน แต่สมาชิกก็เห็นว่าเก็บน้ำมันเบนซินไว้ที่บ้านมากๆ อากาศร้อนกลัวไฟไหม้ ปัจจุบันบริษัทเปลี่ยนเป็นกระดาษกาว 2 หน้า ซึ่งสะดวกและปลอดภัยกว่า

8. ปัญหาและข้อเสนอของผู้รับช่วงงานเย็บชิ้นส่วนรองเท้า

จากการประมวลข้อมูลทั้งจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้รับช่วงงานสามารถสรุปได้ว่ามีปัญหาและข้อเสนอจากผู้รับช่วงงานเสนอต่อผู้ว่าจ้าง คือ บริษัทที่ส่งงานมาให้และต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ตามรายละเอียดดังนี้

ปัญหาและข้อเสนอต่อบริษัทผู้ว่าจ้าง

1. การถูกปรับ จะถูกปรับก็ต่อเมื่อทำผิดแบบจากตัวอย่าง และต้องมีการซ่อมแซมจุดที่เย็บผิด (จะเป็นแผ่นที่เย็บหนังหน้า) บริษัทไม่ส่งกลับมาที่หมู่บ้าน แต่จะจ้างคนงานในโรงงานแก้ไข โดยจ่ายค่าแรงเป็นชั่วโมงแล้วนำมาหักเป็นค่าปรับแก่ผู้เย็บในหมู่บ้าน คิดชั่วโมงละ 1 บาท โดยโรงงานอ้างว่าเป็นงานด่วนส่งกลับไปกลับมาไม่ทัน มีข้อเสนอจากผู้รับงานว่าควรส่งมาให้ผู้เย็บเป็นผู้แก้ไขเอง ไม่ควรซ่อมในโรงงานแล้วมาหักเงินคนเย็บในหมู่บ้าน ทำให้เกิดความคลางแคลงใจ เนื่องจากไม่สามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ บางคนถูกหักงวดละ 100-200 บาท บ่อยครั้งเกิดความเบื่อหน่ายและตัดสินใจเลิกทำในที่สุด

2. การตกลงราคา เคยมีกรณีของการตกลงราคาสินค้า โดยพูดคุยทางโทรศัพท์ระหว่างหัวหน้าสายกับบริษัทตกลงกันราคาหนึ่ง แต่พอส่งสินค้าแล้วคิดราคาต่ำกว่าที่ตกลง หัวหน้าสายเคยติดต่อและเจรจากับบริษัท โดยขอให้ยืนยันราคาเดิมทางบริษัทไม่ยอม จึงพาสมาชิกประท้วงไม่ทำงานส่ง แต่ทำได้เพียง 2-3 วันสมาชิกก็มาขอรับงานไปทำอีก บอกว่าได้ราคาเท่าไรก็ทำเพราะไม่อยากอยู่บ้านเฉยๆ หัวหน้าสายจึงต้องยอม ดังนั้นการต่อรองราคาจึงไม่เกิดผลเลยเพราะปัจจัยหลักคือ สมาชิกอยากมีงานทำ ข้อเสนออีกประการหนึ่ง คือ ควรเพิ่มเงินให้พิเศษในกรณีที่ต้องทำงานเร่งด่วน เพราะเท่าที่ผ่านมาหากมีงานเร่งด่วนส่งมา สมาชิกจะเร่งทำงานจนเสร็จทันตามกำหนดทุกครั้ง

3. การจ่ายเงินไม่ตรงเวลา การจ่ายเงินบริษัทจะใช้ระบบการโอนเงินเข้าบัญชีหลังจากที่ส่งสินค้าแล้ว มีการคลาดเคลื่อนจากวันที่ตกลงจะจ่ายประมาณ 5-10 วัน แต่ก็ยังไม่เคยค้างเป็นเดือน ในช่วงที่บริษัทยังไม่จ่ายเงินหากสมาชิกบางคนเดือดร้อน หัวหน้าสายจะสำรองเงินของตนจ่ายไปบ้าง

4. ด้านสวัสดิการ อยากให้บริษัทมีสวัสดิการการให้ประกันสังคม หรืออย่างอื่นที่มีลักษณะคล้ายประกันสังคม เพื่อให้สมาชิกมั่นใจและเป็นข้อผูกพันในการดูแลคุ้มครองสมาชิกในฐานะแรงงานคนหนึ่งของบริษัท ดูแลเรื่องค่ารักษาพยาบาลในยามเจ็บป่วยบ้าง หากไม่ได้เต็มจำนวนขอครึ่งหนึ่งของค่ารักษาพยาบาลก็ยังดี

5. **อยากให้มีงานเข้ามาสม่ำเสมอ** เพราะบางช่วงงานไม่มีหรือมีน้อย เช่น เทศกาลตรุษจีน ตรุษสงกรานต์ ช่วงฤดูฝน ซึ่งบางครั้งถ้างานน้อยก็จะไปรับงานจากโรงงานที่อยู่ใกล้หมู่บ้านมาทำเพราะไม่อยากว่างงาน

ปัญหาและข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐบาล

ความต้องการของผู้ให้ข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือสนับสนุนจากรัฐบาลนั้นมีหลายประเด็น ดังต่อไปนี้

1. **อยากให้รัฐช่วยเหลือในการให้ความรู้การป้องกันตนเองจากการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ** ในการทำงาน เช่น กาว หนั ง เครื่องจักร เป็นต้น
2. **อยากให้รัฐขยายงานสู่ชนบทให้มากขึ้น** ส่งเสริมด้านอาชีพต่างๆ ให้มากขึ้นอาจจะมีการมาตั้งโรงงานใกล้หมู่บ้าน เพื่อที่คนในชุมชนไม่ต้องอพยพไปทำงานต่างถิ่น
3. **รัฐควรที่จะคุ้มครองแรงงานที่รับช่วงทำงานอยู่กับบ้านในเรื่องค่าจ้างแรงงานให้ยุติธรรมและควบคุมเรื่องการจ่ายค่าจ้างให้ตรงตามกำหนดเวลา และอื่นๆ** ตามระบบกฎหมายคุ้มครองแรงงาน
4. **รัฐควรขยายการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการศึกษานอกโรงเรียนให้เข้าสู่ชุมชนมากขึ้น** ชาวบ้านจะได้มีความรู้และทักษะในด้านต่างๆ สูงขึ้น
5. **อยากให้รัฐตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการหักเก็บภาษีที่ผู้ประกอบการเก็บจากคนทำงานว่าถูกต้องหรือไม่**
6. **อยากให้รัฐพัฒนาระบบสาธารณสุขปโภค** เช่น ติดตั้งโทรศัพท์ในหมู่บ้าน ติดถนนในชุมชนเป็นถนนลาดยาง เพื่อจะได้สะดวกต่อการติดต่อกับงานหรือนำงานจากภายนอกชุมชนมาสู่ชุมชนมากยิ่งขึ้น

9. ปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงบางส่วนไม่ร่วมในกิจกรรมรับช่วงงาน

ปัจจัยสำคัญๆ ที่ทำให้ผู้หญิงบางส่วนในหมู่บ้านไม่เข้าร่วมในกิจกรรมรับช่วงงานเย็บชิ้นส่วนรองเท้า คือ

1. **ประกอบอาชีพอื่นอยู่แล้ว** จึงไม่อยากเริ่มต้นงานใหม่ เนื่องจากต้องฝึกทักษะเพื่อการทำงานใหม่
2. **อายุเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่ไม่ให้ผู้สูงวัยมาร่วมงาน** เพราะเป็นงานที่ต้องใช้สายตาและต้องนั่งทำงานเป็นเวลานาน
3. **งานไม่สม่ำเสมอ** เมื่อปริมาณงานน้อยลง ประกอบกับการจ่ายเงินค่าจ้างไม่ตรงเวลาทำให้รายได้ลดลง ไม่พอกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต้องไปหางานใหม่เพื่อการอยู่รอด